

Kevadine küünd

Foto A. Kask

N° 9
1 9 3 5
30 s.

Haitse Hoju!

Büroo- masinad

Kirjutusmasinad

„Royal“

Arvutusmasinad

„Facit“

Liitmismasinad

„Dalton“

ja

„Addo“

Paljundajad

„Ellams“

Nähtav kartoteek

„Kardet“

ja

„Speedac“

**V^D LOUN &
SCHITIKOV**

Tallinn, Niguliste 18,
tel. 434-37

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol. ltn. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sisesised 60 kr.

Nr. 9

1935

SISUKORD:

Marssal Josef Pilsudski †.

T. B.: Eesti emad ja nende aupäev. — 16. mai Soomes.

A. B.: Kaitseliidu õppelaskmise kool. — Naiskodukaitse keskkogu aastapeakoosolek.

A. T-vere: Kaitseliidupäevad.

A. Truuvere: Eesti kodule eesti lipp.

J. L.: Mõnd uue vormi soetamisest.

A. Siimon: Mälestusi Sveaborgi kindluse mässust 1906. a.

J. L.: Ratsakaitseliitlastele ratsariviteenistuse alalt.

Kaitseliidu 1933/34. a. tegevuse aruanne.

**Väärtmetallasjade
ja**

Märkide Tehas

**ROMAN
TAVAST**

Meie maitsekalt väljatöötatud ja vastupidavalt kullatud

uued

vormitunnused

on saadaval:

**Kaitseliitlaste
Tarvetelaos**

**Sõjaväe Majandus-
ühisuse osakondades
ja era kauplustes.**

Tallinn,

**V. Roosikrantsi 6,
tel. 452-79**

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 9

Tallinnas, reedel, 17. mail 1935

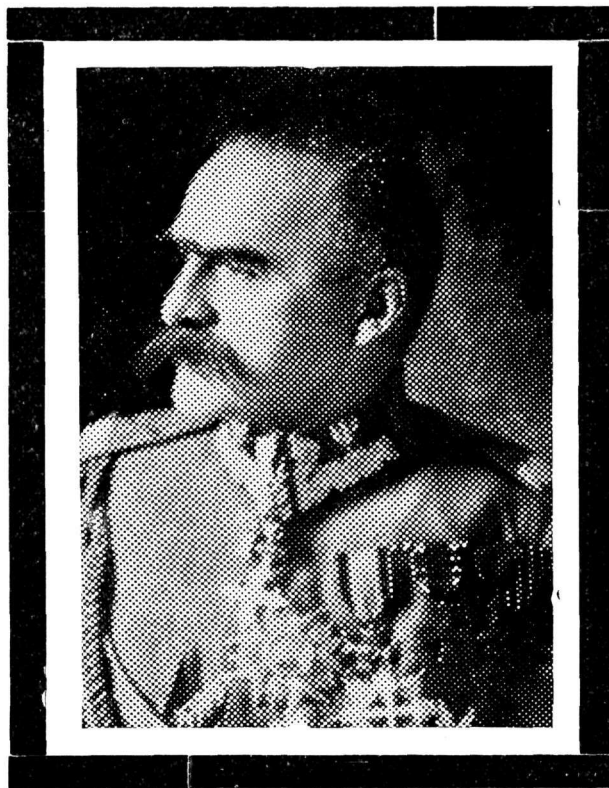
XI aastakäik

Marssal Josef Pilsudski ✠

Pühapäeval, 12. mail, kell 20.45 suri Varsavis Belvedere'i lossis Poola looja, ta esimene riigipea ja Poola kaitsejõudude isa marssal Josef Pilsudski.

Marssal Josef Pilsudski sündis 5. dets. 1867. a. Zulovis, Vilno vojvodstvos. Juba oma varajasis noorusaastais ta pühendas end innukale võitlusele Poola iseseisvuse eest, mistõttu 1888. a. Vene valitsuse poolt saadeti Siberisse viieaastasele asumisele. Poola tagasi pöördunud, liitus Josef Pilsudski sotsialistidega ja võttis silmapaistva organisatorina osa 1905. a. sündmusist. Selle tagajärjel ta oli sunnitud põgenema Galiitsiasse, kus väsimatult töötas edasi eelseisva Poola vabadusvõitluse organiseerimisel. Kuna Austria sel maa-alal võimaldas liberaalsemat poliitikat kui teised Poola territooriumi okupeerinud riigid, leidis Galiitsias peavarju ka palju teisi Poola vabadusvõitlejaid, kes võisid siin jätkata oma poliitilist tegevust. Siin pandi alus küttide organisatsioonile, millest võrsusid hiljem kuulsad Poola leegionid. Eesotsas marssal J. Pilsudskiga marssisid leegionid 6. augustil 1914. a. Kong-

ress-Poolasse ja alustasid vabadusvõitluse Venemaa vastu.

Pärast Venemaa kokkuvarisemist sattus J. Pilsudski oma töös ja nõudmisel kõigi Poola maa-alade vabastamisel keskriikidega vastollu, mille tagajärjel ta vangistati ja 20. juulil interneeriti Magdeburgi kindlusse. Peale vabane- mist novembris 1918. a. ta pöördus Varssavisse tagasi ja võttis enese kätte Poola riigi kõrgeima juhtimise. Ta kujundas valitsuse, kutsus kokku seimi ja viis õnnelikult läbi Poola vabadussõja enamlaste invasiooni vastu.

1926. aastast, pärast rahulikku sisemist riigipööret, töötas marssal Pilsudski väsimatult Poola vabariigi sisemise elu uuendamisel ja kindlustamisel.

Honor et patria — au ja isamaa — oli ta elu- töö loosungeid. See en-

nastsalgav töö tegi marssali Poola võimsaks esikujuks ja rahva geeniuks. Marssal on surnud, kuid ta elab tegudes edasi. Suure riigimehe surma puhul avaldab Eesti kaitseliit oma relvavendadele Poola küttidele tõsist kaastund- must ja ühineb nendega sügavas leinas.

EESTI EMAD JA NENDE AUPÄEV

Pühapäeval, 12. mail, kogu vabariigis austati Eesti ema. Naiste Karskusliidu algatus, korraldada igal kevadel üleriiklik emadepäev, võttis eriti laialdase ulatuse käesoleval kevadel, kui riigivõim ja seltskondlikud organisatsioonid tunnistasid emadepäeva kogu rahva auasjaks ja aitasid igauks jõudu mööda sellele üritusele kaasa.

Suurima pidulikkusega pühitseti emadepäeva Tallinnas. Siia kutsuti üle 50 lasterikkaima ema. Saabus emakesi igast maakonnast. Üksikud olid end ehtinud kodunurga rahvariietega. Korraldati rida aktusi ja kõneldi emast kui eluandjast ja perekonna ning riigielu kandvaimast nurgakivist. Naisorganisatsioonid proua Linda Eenpaluga eesotsas olid teinud kõik, et emakestel oleks hea ja hubane olla. Peaministri asetäitja K. Eenpalu, kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner ja valitsusliikmed tulid emade keskele ja kohtlesid neid kui väärikaimaid kodanikke vabariigis.

Ja tõepoolest, kes on väärikam kui ema, kes on annud elu 10—18 lapsele, kes on kasvatanud neist ausad inimesed? Ja seda kehvades oludes. Seda vaeva ja muret, mis on tulnud kanda lasterikkal emal, ei oska teised kujutella. Seda mõistab ema kõige paremini ise. Vana hallpäise emakese küüruvajunud keha, iga joon ta näos räägib muredest, valudest ja unetuist õist, mida tuli elada üle oma laste pärast. Neid tuli kasvatada väikesel talukohal ränga tööga. Emal pole olnud iialgi puhkust. Eesti emade lentsõnaks on: „Ega enne saa aega puhata, kui kaks kätt risti rinnal!“ Nad ütlevad seda nukra naeratusega näos. Nad teavad, et pole puhkust ega pääsu. Eriti lasterikastel emadel. Kõik need tütreid, pojad, kes on alanud eluteed emarüpest, on valmistanud emale küll rõõmu, aga sageli ka muret. Ei lähe ju igal noorel elus libedasti. Ema peab jääma ikka hoolitsejaks. Ema peab olema see kindlus, kuhu laps põgeneb ahastusetunnil elumarust. Ja siin on alati kõige kindlam.

Kui vaatasime neid päevitanud perenaisi ja hallpäisi emasid, siis meenus tahtmatult Eesti rahva minevik ja ta rasked võitlused. Neist peab rääkima seoses emaga. Eesti emadel on tulnud saata oma poegi sageli surma ja vangi. Meenutagem vaid Mahtra sõda ja talupoegade rahutusi teistes kihelkondades. Tuletagem meele 1905. a. rahutusi, millal võõras võim nõudis Eesti emalt ta kalleimaid — mehi ja poegi. Siis maailmasõda ja okupatsioon. Ikka veri ja vangelad. Kui palju haavu löid emasüdamesse need rasked ajad... Kui kõnetada neid vanu inimesi, siis paljudki räägivad oma poegadest, kes kadusid võõrastel vaenuväljadel. Ja ema silmis jätkub ikka jälle pisaraid oma kadunud laste mälestuseks.

See kõik pole suutnud murda Eesti ema visadust. Neil jätkus jõudu kasvatada poegi võitluseks kodumaa

vabaduse eest. Vabadussõda nõudis ohvreid. Suurimaid ohvreid kandis aga Eesti ema. Tuli jällegi saata poegi vaenuväljale ja jääda üksi seisma, hing valupisarais, õueväravasse. Kas ta tuleb tagasi või mitte? Seekord oli aga siiski nagu kergem. Pojad läksid kaitsma oma kodu. Neid saatis ema õnnistus. Emad teadsid, et see ohver on paratamatu. Ja sellest seisukohast välja minnes näeme ka meie kõik ema kõrgeid kohustusi riigi ja ühiskonna vastu.

Ema kasvatab oma lapsi eluvõitluseks ja ühtlasi ka, kui vaja, ausaiks võitlejaks oma kodukolde eest. Riigi ja kaaskodanike kohus on aga hoolitseda selle eest, et see kasvatus oleks kergem. Vähimalt see lohus peab olema lasterikkal emal, et ta vaev ja emakohustused leiavad tunnustamist. Seda tahetigi teha emadepäeva korraldamisega, ja peab ütleva, et see ülesanne läks korda.

Ühtlasi on riigivalitsus juba varem juhtinud tähelepanu sellele, et lasterikkad perekonnad väärivad toetust ja austamist. Palgategenija seisukorda katsutakse parandada laste abiraha võimaldamisega. Abiraha suureneb ühes lastearvuga. Seega tahetakse kergendada ema ülesandeid laste kasvatamisel. Nagu Tallinnas käinud lasterikaste emade jutust võis kuulda, on neist paljud väikekohapidajad ja lihtsad maatöölised. Ka nende olukorda tuleb parandada. Kus poisse ja tüdrukuid palju, seal olgu ka tarvilisel määral maad, mida nad võiksid harida. Maalapp on see, mis peab perekonna koos. Emake maa toidab ja katab meid kõige ustavamalt.

Loodame, et uudismaist, mida asutakse harima, langeb osake ka lasterikastele perekondadele, et maata perekonnad saavad maad.

Kui austamise kõrval käib ka lasterikaste perekondade toetamine — nad ei taha ju muud kui töövõimalusi oma kodumaa — siis oleme täitnud oma kohustused emade vastu ja need visad inimesed võivad vaadata julgemalt oma vanaduspäevadele vastu.

Emadepäeval on igatahes suur rahvuslik tähtsus. Emade austamisega ammutame moraalselt jõudu ja uut hoogu eluvõitluseks. Emade austamisega kõvendame perekonnaelu ja ühtlasi ka meie riigi aluseid. Tugev kodu annab tugevaid kodukaitsjaid, hea ema kasvatab tütreid tulevaste võitlejate emadeks ja õpetajajaks. Ema, kodu ja isamaa, need kolm lahutamatu tegurit peavad alati jääma ühtekuuluvaks. Ja ema tuleb ses kolmikus mainida igal emadepäeval esimesena. Tema on see, kelle käe kõrval astub Eesti poeg ja tütar oma esimesed sammud. Ja emast oleneb see, et need sammud saatuksid õigele teele ja kujuneksid vääramatult eestlase kindlaks sammuks oma kodumaa pinnal.

T. B.

16. mai

SOOMES

Elame Eestis praegu lipu intensiivsema propageerimise tähe all. Vennasrahval soom-

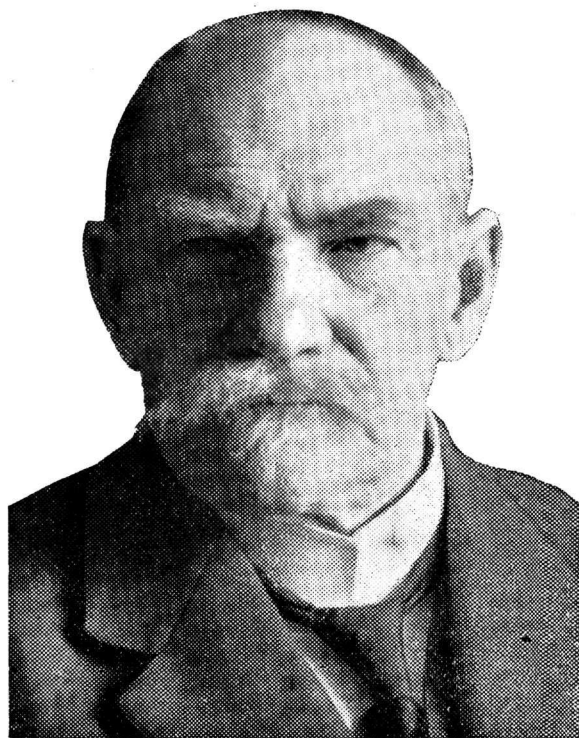
lastel on lipu kultus rohkem lõõnud läbi kui meil. On välja kujunenud eriline lipupäev — 16. mai, mida pühitseatakse 16. mai 1918. a. mälestamiseks, millal noor Soome kaitsevägi praeguse marssal M a n n e r h e i m i juhatusel marssis oma vabastatud pealinna ja pani siin uhkelt lehvima siniristi lipu ning tegi lõpu enamlikule vägivaldale tuhande järve maal. See päev on saanud ühendavaks Soome rahva ja ta kaitsejõudude vahel, mille sümboliseerivaks tunnuseks on rahvuslipp.

1918. a. elas vennasmaa Soome üle jõupingutusi nõudvaid aegu. Pärast Soome vabadussõda selgus, et: *)

1) Riik sai kahju 755.000.000 soome kuldmarka, sellest hoolimata, et aasta 1918 tulud olid 20.000.000 smk. suuremad kui eelmisel, 1917., aastal.

2) Tööstusettevõtteid, mis enamlaste või-

*) Andmed J. Nykanen-Koski käsikirjast „Onaagride jäljed“.

E. E. SVINHUFVUD,
Soome Vabariigi president ja Kaitsejõudude
ülemjuhataja

muvalitsuse tagajärjel olid sunnitud lõpetama tegevuse, oli 1062. Nende sulgemise pärast kaotasid töölised (21. jaan. kuni 18. maini 1918) 3.282.223 tööpäeva.

3) Enamlaste poolt toimepandud röövimiste, rekvisitsioonide ja konfiskeerimiste ning vabrikute seismise kahjude üldsumma tõusis smk. 119.690.072.— kuldmarkades).

4) Töölised kaotasid töötähtaegu (vabrikute seismise) tagajärjel 564-s tööstuslikus ettevõttes kokku 24.685.928 soome kuldmarka, millise summa nad oleksid töötasuna endale teeninud, kui nad poleks enamlastega ühinenud. Töösturid aga kandsid veel kahju ka sellest, et nad olid sunnitud „punase valitsuse“ käsul välja maksma enamlaste komissaridele streikivate töölise palgad 102.521 tööpäeva eest, mis üldsummas tegi välja kohutava summa. Neid sum-

masid streikijad töölised üldse ei näinudki, sest kättesaadud sularaha asemel komissarid andsid tööliste ainult maksutalongid ning soovitasid neid vahetada leiva vastu seal, kus leiba leidis. Ühesõnaga: röövi talumehi!

5) Enamlased lasid seadusevastaselt liik-

vele Soome riigikassa pangatähti, mille tagajärjel Soome sai kahju 76.640.000 smk.

6) Soome riigikassa maksis osa eraisikute poolt sõja läbi saadud kahjusid 59.001.700 smk.

7) Kindlustusseltsid said kindlustuste läbi kahju mitmeid-kümneid miljoneid smk., mis nad kahjude kannatajaile olid sunnitud välja maksma.

8) Eraisikud ja mitmesugused organisatsioonid said sõja läbi kannatada väga palju, näiteks:

25. aprillil 1918. a. punased põletasid Joutseno lauavabriku. Kahju 970.000 smk.

Ulamäel põletasid punased sõjakaotuse kättemaksuks kogu suure küla ühes kariloomade, küla inventaari ja viljatagavaraga. Kahju 10.579.990 smk.

Kõiki kahjusid on täitsa võimatu kokku arvata, kuid need ulatuvad sadadesse miljonitesse soome markadesse — näiteks linnades mahapõletatud või paljaks röövitud majad; maakondades purustatud ja mahapõletatud maanteede sillad, kirikud, koolimajad jne.; seltsides hävitatud elektri-, gaasi-, telefoni-juhtmed jne.

Kõik kahjud sünnitati mõne kuu jooksul, ilma et sellest oleks ühelegi töölisele olnud kasu. Vastupidiselt: nende seisukord halvenes päev-päevalt ühes kogu riigi seisukorraga. Inim-põlvede eluajaga tehtud töö hävitati lühikese aja jooksul!

Inimohvreid nõudis Soome vabadussõda: sõjas langenuina 14.000, sõjas haavatuina 20.000, haigustesse ja nälga surnuina 10.000; invaliide (neist $\frac{1}{3}$ valgeid ja $\frac{2}{3}$ punaseid) 3.000, kokku 47.000 inimhinge.

Pealeselle suri sõja tagajärjel palju töölisi enamlaste vägede taganemisel Soomest N. Venemaale. Aitab selle seisukorra meeletulest, millesse enamlaste komissarid jätsid oma seltsimehed-töölised Soomest N. Venemaale evakueerudes ja kus nad Soome tööliste lubasid asutada terved suured Soome kolooniad ühes suurte tööstuslinnadega. Kuid ületades Soome-N.-Vene piiri kadus osa komissare ühes evakueerimisrongidega (ešelonidega), kus olid terved vabrikute sisseseaded ja suur tagavara toormaterjaali, kusjuures kolonistid-töölised jäeti saatuse hooleks — nälga! Kuid oli isegi sääraseid komissare, kes viisid näljased tööliised Hiinamaale ja alles seal põgenesid oma seltsimeeste eest, jättes nad Jumala hoole. Näiteks Soome punase valitsuse toitluskomissar viis osa töölisi Šanghaisse, avas seal (Soomes röövitud rahaga) kõrtsi ja elas väga laia elu. Hiinlased sõidutasid teda Hiina sõidukeis nagu maharadžat samal ajal, kui ta seltsimehed rabelsid riisipõldudel töös ja osa nälgis tööta. Varsti aga sõiduk lagunes, kõrts „põles“ läbi ja kõrtsi peremees kukkus Hiina bandiitide kampa! Teine, sõjakomissari E. Haapalaise kamp, sai sama saatuse osaliseks kauges Sibe-

„R. Ü. K.“

on kevadehooajaks kohale jõudnud suurim valik kodumaa ja inglise vabrikuid

palitu-, ülikonna-, manfli- ja kosfüümiriideid.

Saadaval ka voodrid, nõõbid, siidid j. n. e.

Tallinn, S. Karja 19, tel. 455-77.

ris, kolmas kamp, end. Soome senaator O. Tokoi oma, sattus esiti Murmani ja valgus sealt siis laiali, Kanadasse ja mujale.

Palju Soome töölisi suri nälga N. Venemaal või läks teadmata kaduma, kui Soomes punaste võimuajal tapsid enamlased oma selja taga valgeid 1365, oma punaseid 99, teadmatuid 116, kokku 1580 inimest. Siia juure veel arvata kohutav hulk elusalt maetuid, tulega, palava veega, hapetega jne. põletatud, surnukspiinatuid, okastraatvitstega surnuks peksetuid, kägistatud, vähehaaval tükkideks raiutuid j t.! Näiteks Rahvusvahelise Punase Risti protokollile järele oli ühte sügavasse auku Korea jaama lähedal visatud tervelt 300 inimkeha!

Kokku võttes läks Soome vabadussõda Soome riigile ja rahvale maksma niivõrra rängasti, et seda on võimatu rahaga katta.

Eeltoodust piisab, et saada aru Soome kaitsejõudude osatähtsusest Soome riikliku iseolemise jaluleseadmisel. Sellest siis ka see soe side ja vastastikune osavõtt rahva ja kaitsejõudude vahel. Välise tunnuseks, et iga soomlane soovib oma sügavast hingepõhjust, et kunagi ei pöörduks enam tagasi need painajalised laastavad ja rasked 1918. a. päevad, austabki iga kodanik oma sümbolset rahvuslippu.

Pidupäevaks kõige soojem õnnitelev käepigistus vennasrahvale üle lahe ja parimad tervitused Eesti kaitseliidu perelt vennasorganisatsioonile — Soome kaitseliidule.

KAITSELIIDU ÕPPELASKMISE KOOL

Ei ole kaitseliidus teist tegevusala, mis oleks saanud suurema tähelepanu ja jõupingutuse osaliseks kui laskmine. Tänu sellele on laskmine saanud armastatavaks ja populaarseks tegevusalaks. Laskesport on tõusmas rahvusspordiks. Tänapäeva lasketasemele pole kaitseliit välja jõudnud juhuslikult, vaid süsteemikindla tööga. See töö vajab aga aegajalt korrigeerimist ja uute eesmärkide tähistamist. Milline on olnud kaitseliidu õppelaskmise kool ja milliseid korrektiive ta vajab?

Kaitseliidu uuesti elluärkamisega pärast 1. detsembril 1924. a. algas ka ta sõjaline ettevalmistus, mille suurimaks haruks on laskeala. Algul ei olnud kaitseliidu kindlaid laskeharjutusi, vaid laskmises toimus iga üks oma pealiku äranägemise järgi. See ei võinud kaua kesta. 1925. a. varakevadel pandi kaitseliidu ülema ringkirjaga maksuma kindel laskeharjutuste tabel, mis oli koostatud kaitseliidu laske-eeskirja järgi. Uus laskeharjutuste tabel sisaldas 7 laskeharjutust. Juba paari aasta pärast hakkas elu temast ette jõudma. Tabelilised harjutused olid laskmisest huvitatud kaitseliitlastel lastud läbi ja oli vaja veel midagi. Puudus kaugem eesmärk. 28. jaanuaril 1928. a. kinnitas kaitseliidu ülem uued kaitseliidu laskemäärused. Need laskemäärused juba seadsid üles uued kindlad nõudmised ja kaugema eesmärgi. Laskurid olid jaotatud oma edasijõudmise järgi 7 klassi. Iga klass laskis oma harjutust. Jõudes kõrgeimasse klassi — esikütkiks — oli laskuril aastate pikkune treening seljataga, mida läbi tehes kujunes kindel täpsuskütt 600 meetri peale laskmises. 1928. a. maksmapandud laskekool oli rajatud sportlikule alusele. Kaitseliidu laskeharjutused viidi sisult „kroonulisest“ laskmisest vabale sportliku tegevuse põhimõttele. Paremad laskurid viidi hingeliseks rahulduseks ja tööõõmuks kõrgemasse laskeklassi. See süsteem koolitas välja rohkearvulise laskurite eliidi, kes omavahel hakkas jõudu katsuma suurearvulistel laskevõistlustel. Võistlused leidsid suurt tähelepanu ja osavõttu, tõmmates kaasa uusi laskureid. Uus laskekool ja korraldatavad võistlused tõstsid üldist lasketaset.

1928. a. maksmapandud laskekoolil on ka puudusi. Ta on rajatud punktilaskmisele. Lastakse täpsetele kaugustele õppe-, ring- või kujumärgi pihta, selle juures võttes peamiseks ülesandeks tabamusi ajada võimalikult tihedamalt kokku ja 10-silmalisse ringi. Need harjutused koolitavad laskuri välja puht-tehniliselt (laskeasend, palgepanemine, sihtimine, kukepäästmine jne.) ja arendavad laskurit füüsiliselt, kasvatavad ta tahtejõudu, enesevalitsemist ja usku oma võimeisse, jättes aga kõrvale lahinguilmelise laskmise. Puht-tehnilisest punktilaskmisest on aga tublile kodukaitsjale vähe. Iga tubli kodukaitsja peab ka olema hea lahinglaskur, kuid selleks ei anna veel punktilaskmine tõhusat kooli. Punktilaskmine sünnib mugavast asendist, piiramata ajaga, kus laskuril on küllalt aega reh-

kendada, mõelda, dioptrit keerata, et kuule juhtida kümnesse. Lahingus selleks ei ole aega. Kogemused näitavad, et laskur, kes on õppinud laskma piiramata ajaga, ei suuda anda näpsavat tuld, tal puudub selleks kindlus, osavus ja julgus. Lahinguilmeline laskmine on aga teine. Siin laskur laseb asendist, mis on sobiv lahinguväljale — kaevikust, kraavist, künkalt, mättalt, põllupeenralt jne. Tuli peab olema kiire ja tabav, sest on tähtis oma vastast tabada kiiresti ja ootamatult. Lahingumärgid võivad ilmuda lühikeseks ajaks või liikuda. Kõige selle juures on esmajärgulise tähtsusega oma kuulide kukkumise ja tabamise vaatlemine. Vaatluseta pole tabavat tuld. Nii peab lahinglaskur olema osav märgi leidmises ja tabamises, ta peab hindama kaugust momentaalselt ja arvestades oma püssi iseäraldusi ning ilmastiku mõju valima õige sihiku ning sihtpunkti ja siis andma lasketehniliselt tabava lasu.

Lahinguilmelised harjutused puuduvad 1928. a. maksmapandud laskeharjutustes. See annab end tunda lahingharjutuste täitmisel ja lahinglaskmise võistlustel. Kujuka näite sellest, et punktilaskur pole veel hea lahinglaskur, annavad esimesed kaitseliidu üleriiklikud lahinglaskmise võistlused 1932. a. Sellest võistluslaskmisest võtsid osa parimad laskurid ja kütkid, kes ringmärkide pihta laskmisel 300 m, 400 m ja 600 m kauguselt saavutasid keskmiselt 80—90% tabamusi, kuid võistlusel lahingkujust (125 m peal peakuju, 300 m peal rinnakuju ja 600 m peal vöökuju) jäid paljud tabamata. Edasi meie lahinglaskmised, mida kaitseliidu mass peab täitma „lahinguvälja olukorras“. Nende tulemuseks on olnud — vähe tabamusi suure laskemoona kulu juures. 1932. a. maksmapandud lahinglaskmist ettevalmistavad harjutused ja lahinglaskmise võistlused on parandanud lahinglaskmise tagajärgi, kuid laskurite massis pole lahinglaskmise tase veel küllalt kõrge.

Mis tuleks teha selleks, et kaitseliit koolitaks välja häid lahinglaskureid? Korraldada rohkem lahinguilmelisi harjutusi praeguse õppelaskmise kooli harjutuste juures. See nõuaks suurt padrunite kulu — muidugi siis ka rahalist kulu — ja aega. Teiseks — siduda õppelaskmise kool lahinguilmeliste harjutustega. Õppelaskeharjutustel laskur õpiks tehniliselt laskma, õpiks tundma oma püssi jooksu ja ilmastiku mõju kuuli lennule mitmesugustel kaugustel ja pärast tehnilisi punktilaskmise harjutusi täidaks lahinguilmelisi laskeharjutusi n. n. „lahinguvälja olukorras“. Siin pöörduks laskuri tähelepanu juba õppelaskeharjutuste täitmisel neile iseäraldustele, mis tulevad ette lahinguväljal tabades — asendid, märkide ja oma tabamuste vaatlus, sihiku ja sihtpunkti valik, nobedus mitmesuguste lahingmärkide tabamiseks. Nii jõuab laskur õppelaskeharjutusi järjekindlalt läbi tehes lühema tee kaudu eesmärgile — korraldada lahinglaskuriks.

Kaitseliidu ülemalt on maikuu alul pandud maksma uued laskeharjutused, kus punktilaskmised on asetatud teisele kohale ja esikohale on tõstetud laskmised mitmesuguste lahingmärkide pihta. Nii uutest õppelaskmise harjutustes on tõstetud tähtsale kohale lahinguilmeline laskmine, võttes seega eesmärgiks lahinglaskuri väljakoolitamise, tahtes parandada seda puudust, mis oli 1928. a. laskeharjutustes. Põhimõttelt jääb aga õppelaskmise kool muutmata. Ta baseerub endiselt sportlikul alusel, ainult selle vahega, et paljudes harjutustes ringmärklehe asemel on mitmesugused seisvad, ilmuvad, kukkuvad ja liikuvad lahingmärgid. Selle asemel, et tabada kümnesse ringi, peab laskur tabama lahingmärki, ja mida kõrgemasse klassi laskur jõuab, seda kaugema maa peale ja seda kiiremini peab ta märgi tabama. Laskurite massile kukkuvat või

ilmuva lahingmärgi tabamine, laskepilusse „vahtiva vastase vagaseks tegemine“, või jälle liikuva vaenlase kirebule püüdmine peaks pakkuma veel rohkem rahuldust ja tööõnne kui õppelaskmisel suurte ringmärkide tabamine.

Aga kuidas jääb punktilaskmise võistlustega, millest kaitseliidu laskurid on kaitsnud kaitseliidu ja Eesti nime? Meie parimad punktilaskurid on koonduvad laskespordi klubidesse, kus nad eritreeningu kohaselt lähevad läbi punktilaskmise, selle juures aga ka õppelaskmise kooli läbi minnes täidavad ka lahinguilmelisi harjutusi. Nii on tulevikus õppelaskmise kooli eesmärk — kaitseliidu laskur, läbi tehes õppelaskmise kooli, peab kujunema heaks lahinglaskuriks. See on tähtis samm edasi kaugema eesmärgi saavutamiseks.

A. B.

NAISKODUKAITSE KESKKOGU AASTAPEAKOOSOLEK

Pühapäeval, 12. mail s. a., pidas naiskodukaitse keskkogu oma aastapeakoosoleku, mis kestis kella ½10 kuni 14-ni.

Peakoosolekuks oli tulnud kokku 40 esindajat üle maa.

Koosolekul esitatud naiskodukaitse esinase aruandeist selgus, et möödunud aasta tegevus on olnud naiskodukaitse peres eriti tegevusriikas. Nii on peetud 4 ringkondade esinaste koosolekut, kus on töötatud välja tuleviku töökavad ja otsustatud suuremaulatuselised naiskodukaitse tegevusse puutuvad küsimused. Naiskodukaitse esinaine on töötanud tihedaimas kontaktis ringkondadega.

Üheks tähtsaimaks ürituseks 1934. a. olid naiskodukaitse suvikursused, millest võttis osa 444 isikut ja mille eeskujul peeti hulk suvekursusi üksikuis ringkonnas. Suuremate tööde hulka tuleb arvata ka samariitlaste käsiraamatu II trüki väljaandmist, mille järele nõudmine oli väga suur, ja kodutütarde käsiraamatu väljaandmist; peale nende on väljatöötamisel massitoitlustuse õpperaamat ja on kavatsusel kodutütarde jaoks nootidega lauluraamatu väljaandmine. Naiskodukaitse rahalistes asjades tahetakse võtta uus suund, kuna senised raha hankimise abinõud korjanduste ja loteriide näol on meie seltskonna väsitanud. Sissetulekute saavutamiseks olid naiskodukaitse esinase kavast mitmed täiesti uused meie oludes.

Eriti tagajärjekas on aga naiskodukaitse töö olnud kodutütarde organiseerimisel. Nii oli 1. aprillil s. a. üle maa 7146 kodutütart, koondatud 15 ringkonnas 346 rühma, 425 vanema juhatusel, eesotsas naiskodukaitse esinase ja kodutütarde peavanema pr. Pruudeniga. Vanemad on suures enamuses pedagoogilise haridusega, osalt kõrgema haridusega, mis tagab organisatsiooni kõrge kasvatusliku tasapinna. Ka kool ja lastevanemad suhtuvad väga soojalt kodutütarde organisat-

sioonile. Kodutütarde organisatsiooni suuremaks ürituseks oli möödunud aastal 15. ja 16. juunil peetud üleriiklik kodutütarde õppepäev, millest võttis osa ligi 200 vanemat ja 45 kodutütart. Sügisel rakendati ametisse kodutütarde instruktorid, kelle tegevuse tulemusena töö on kõikjal muutunud intensiivsemaks ja kontakt keskasutusega tugevamaks.

Hoogus töö käib praegu kaitseliidupäeva ettevalmistamise alal, kus naiskodukaitsele on tähta eriti laialatusele ülesanded. Nii on pidustustel naiskodukaitse käes naiskodukaitse liikmete, kaitseliitlaste, noorkotkaste ja kodutütarde toitlustamine, kellele arulatu kümnesse tuhandesse. Pealeselle korraldab naiskodukaitse pidustused „Estonia“ kõikides saalides, kus ettekanded on kõik oma jõudude poolt, millele hulgas on huvitavaid algupäraseid palu muistsete tantsude ja mängude alal j. m.

Naiskodukaitse ja kodutütarde 1934/1935. a. rahalistes aruanded ja eelarved võeti vastu ühel häälel. Koosolek möödus täies üksmeelsuses ja tõsisel töömeeleolul ja kõigest selgus, et siin on tehtud palju tulemusriikast tööd meie riigikaitse kui ka rahvusliku propaganda alal, eriti palju aga tagajärjekat tööd meie noorte kodutütarde organiseerimisel, kasvatades neist isamaalisi, ausaid ja tublisid eesti naisi.

Koosolek lõppes võimsa ühislauluga „Eesti, mu kulla kallis kodumaa“.

Naiskodukaitse esinast pr. Mari Raamotit austati kui naiskodukaitse ema, ehtides juba hommikul tema kodu lilledega, ja koosolekul avaldati talle koosolijate poolt palju tänu suure ja vaevarikka töö eest.

Pärast koosolekut oli kaitseliidu võimlas ühine lõunasöök ühes selle päeva auvõõrastega — emadega.

Kell 17 oli vastuvõtt kaitseministri juures, kuhu oli ilmunud vägede ülemjuhataja kindral Laidoner ja palju kõrgemaid kaitseliidu juhte ja kaitsevaelasi.

KAITSELIIDUPÄEVAD

Kaitseliidupäevadel on määrav tähtsus meie organisatsiooni ajaloolises arengus. Nad on olnud neiks suurejoonelisiks kokkutulekuiks, millest on ammutatud järjekordset vaimustust ja indu edaspidiseks tööks, süvendatud organisatsiooni üksmeelt ja liituvust, demonstreeritud oma võimeid ja jõude ning kinnitatud oma alati valmis olekut kodukaitse tööks.

Kuna kaitseliit oma senise töö tulemustena on kirjutanud hulga ilusaid lehekülgi meie rahvuslikku ajalukku ja tänapäev omab rahva täielise poolehoiu, siis tohib küll täie õigusega kaitseliidupäevi nimetada rahva pidupäevadeks. Nad omavad vana ajaloolise tuuma. Ka muiste eesti malev tuli aegajalt kokku, et võistlusemängudel ja omavahelistel jõukatsumistel kasvata distsiplineeritud kohusetunnet, kehalist sitkust, tahtjõudu ja tegevusindu. Eks kõik need ole peamised kodukaitseja vourused?

Midagi ei muutu siin taeva all. Ajad lähevad. Inimesed vahelduvad. Kuid elu edasikandvad ja ühendavad tegurid jäävad ikka endisiks. Muutuda võivad vaid välised kujud ja vormid.

Oma igapäevases töös oleme laiali üle väikese, kuid igauhele armsa ja ilusa kodumaa.

Askeldame usinasti oma töötoimetuste kallal, sest põhjamaa karmid elamisolud ei talu tegevusetuid, ükskõikseid ja laisku. Ohverdame võimaluste kohaselt oma kehalist ja vaimset jõudu ning ka aega ja vara kodumaa altarile — selleks, et oleks, kus ja milleks elada. Säärases töös on vaja hetki, mis oleksid pidulikud, mis köidaksid, annaksid vaheldust ja, peamiselt, mõjuksid ühtlustavalt. Selles äratundmises tekkisidki kaitseliidupäeva pidamise mõtted juba meie organisatsiooni esimesel uuestisünni aastal. Mitmesugustel takistavatel põhjustel ei saadud seda teostada ja esimene kord võidi astuda üles 1926. a. juunikuus koos Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühendusega Tallinnas. Esitati kehalise kasvatusel alalt sportlikke võistlusi, rahvatantse ja -mänge, laskurid katsusid jõudu tol ajal küll vaid püssidest ja esmakordselt demonstreeris meie organisatsioon esindusmeeskondade näol sirgetes ridades oma vabatahtlikke.

Algatus leidis innukat suhtumist oma liikmeskonna ja sooja vastuvõttu valitsuse, avaliku arvamise ja kaaskodanike poolt. Siit peale otsustati kaitseliidupäevaks tulla kokku igal aastal. Et oleks vaheldust ja kaaskodanikud võiksid võimalikult suuremal arvul elada kaasa neile sündmustele, leiti vajaliseks igal aastal vahetada ka pidustuste kohti.

Aastatega ja kaitseliidu elu arenemisega kaasikävalt süvenes ja avarus kaitseliidupäevade ideoloogiline ja sisuline külg. Kui tegevusalades oli juure tulnud uut, siis põimiti see ka ühiste pidupäevade sissusse. Kui alul kaitseliidu tööle rühkisid kaasa vaid mehed, siis aastatega ruttasid meesorganisatsiooni kõrval tegevusse astunud naiste ja noorte eriorganisatsioonid sama innuga kaasa. Igaüks oma alal. Kaitseliidupäevad muutusid kaitseliidu töö ja elu peegleiks.

1927. a. kesksuvel toimub kaitseliidupäev meie Emajõe Ateenas — vanas ülikoolilinnas Tartus. Ta toob kokku koguka pere kaitseliidu liikmeid, kuid ka arvuka hulga kodanikke üle Eesti, ning paneb kihama suvel nii vaikse ülikoolilinna mitmeks päevaks. Esimaks kaitseliidu suuremail pidupäevil toob ta meile külla kaasvõitlejaid liitriigist Lätist, hõimumaalt Soomest ja relvavendlikust Poolast.

1928. a. kandub kaitseliidupäev rohke osavõtjate ja kaasaelavate arvuga meie kauneimasse supellinna — Pärnu. Ta toob sealsesse võluse juure mitmekesidust, sündmusrohkust ja palju nauditavat.

1929. a. külatab Eestit kõrge külaline — T. M. Rootsi kuningas Gustav V. Sel puhul tuuakse kaitseliidupäev jälle Tallinna, kus see möödub erilise spontaansusega. Sel puhul korraldatud suurparaadil demonstreerib kaitseliit oma jõude kõrge külalise ja meie oma riigipea ees.

Järgnevad majanduslikult rasked aastad, mis nõuavad kõigilt erakordseid jõupingutusi. Tundub, et ei ole aeg pidutsemisteks. Selle tõttu jääb järgmisena projekteeritud kaitseliidupäev Narvas teostamata. Aegade survele tekkis vaheaeg kaitseliidupäevadele.

Läinud aastal, millal hakkas tunduma teatavat lahenumist majanduslikus ummikus, ning tänu tervendavale ümberorienteerumisele meie riigielus kerkis uuesti üles mõte pühitseda järjekordset kaitseliidupäeva. Suurelt põhjustab seda ka tarvidus märkida ära kaitseliidu uuestisünni kümendat aastapäeva, mis läinud talvel külma ilmastiku tõttu möödus vaikselt.

Ka märgiks tänavune kaitseliidupäev pealinnas jõurikkalt ära 23. juunit — võidupüha — päeva, mil-

EVA 25tk. 35s.

Selle 1923a. peate püsinud kuksuspaberessi kohta maksab vana tõde.

VANA SÖBER ON PAREM KUI KAKS UUT.

Jü. Tribak

Nüüd pika suuotsaga

Kõigile kaitseliitlastele ja malevkondadele **kaitseliidu**
peastaabi poolt vastuvõetud ja heakskiidetud

Vormimüts

kvaliteetkaubast ja õiglase hinnaga soovitab
Tallinna mütsitööstus ja kaubandus

F. B. STRASCH, Maakri tän. 2
Kõnekr. 304-87

Müük suurel ja väikesel arvul.

Suurim mütsitööstus Eestis

lele toome kokku kõik mälestused oma kuulsusrikastest võitlustest kaugemast ja lähemast minevikust, eriti aga määrava tähtsusega võidust oma ajaloolise vaenlase üle.

Tänavune kaitseliidupäev, sedakorda järjekordselt viies, peetakse Tallinnas 20.—23. juunini.

Kavas, mille üksikasjaline loetelu ilmus „Kaitse Kodu!“ käesoleva aasta nr. 7. lisana, on ette nähtud meistervõistlused laskureile, korrespondents-laskevõistlus Poola Küttide Liiduga, kergejõustiku ja sõjalise iseloomuga võistlusi täiskasvanuile ja noortele, merekaitseliidu suurejoonelisemaid ühisõppusi ja demon-stratsioone Tallinna reidil ja lahes, naiskodukaitse esinemisi „Estonia“ teatrimajas, noorte kotkaste ja kodutütarde võimlemisdemonstratsioone staadionil, lahingdemonstratsioone ja meeoleulirikkaid õhtuid kontserdi, kõnede ja võidutuledega Lauluväljal.

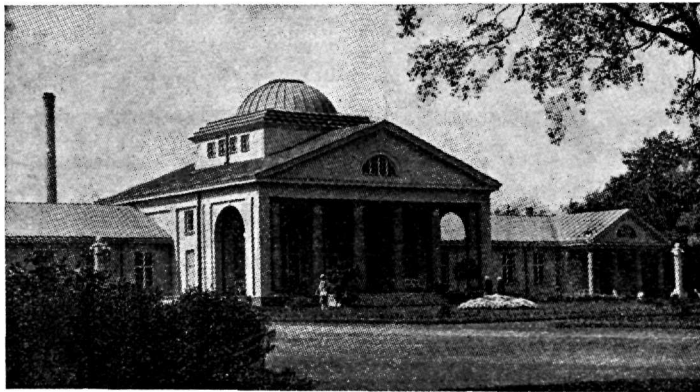
22. VI õhtul ja 23. VI hommikul pühendavad kirikud oma teenistused nende päevade sündmustele. 23. juuni hommikupoolikul peetakse Vabadusplatsil kaitseliidu suurparaad, mis on ühtlasi suurimaid oma osavõtjate arvult.

Kaitseliidupäev toob provintsiist pealinna kokku ca 8000 meie pere liiget, kelle kohaletoomine ešeloni-dena nõuab meie raudteekorralduselt järjekordset suu-remat pingutust. Nii suurel arvul ronge lühikese aja-vahemiku jooksul Tallinnas vastu võtta on vist jälle esmakordne. Vabariigi valitsuse vastutulekul on sõit pidustustele ja tagasi tegelastel tasuta.

Praegu on malevais käimas kibe töö päeva etteval-mistuseks. Kuna ühel ajal kaitseliidupäevaga toimub ka suurem noorte kotkaste õppelaager, on nemadki kibe-dasti ettevalmistustööde juures. On ju meil tänavu juubeli-aasta. Selle ja senise nimel oleme kohustatud eelolevat kaitseliidupäeva teostama praegusele ajale ja nõudeile vastavalt.

Täitku ta sajaprotsendiliselt oma ülesannet ning näidaku igale pealtvaatajale ja kaasaelavale, kes me oleme, mida me tahame ja mida me võime. Selleks esineme eelolevail päevil distsipliini, jõu ja vaba tahte kehastusena. Teeme sundimatult ja mittekunstlikult need päevad enestele ja kaaskodanikele tõelisteks pidu-päevadeks.

A. T—vere.

Kus veeta suvi?

Suve saabudes tekib igaühes sündi-valt küsimus: kuhu suveks? Kus veeta oma suvepuhkus, sest on ju vaja põhjalikku kosutust pika ja kurnava talve järele?

● ● ● ● OLGU TEIE TÄHELEPANU JUHITUD Pärnule. ● ● ● ●

Pärnu on odav! Eriti odavad on n. n. paüsaalhindad juunis ja augustis.

Nii maksab: 14-päevaline ravi — Kr. 65.— } Ühes täielise ülalpidamisega toaga, tervisvannidega ja arstiabiga.
21-päevaline ravi — Kr. 90.— }
28-päevaline ravi — Kr. 120.— }

Üksikasjaliste andmete saamiseks tuleb pöörduda aadressil: PÄRNU, SUPELINSPEKTORILE.

EESTI KODULE EESTI LIPP

Võidupühaks olgu igal eesti elamul lehvimas rahvuslik sini-must-valge lipp.

Lipu tekkimine, selle tarvitamisele võtmine ja lipukultuse algeod ulatuvad igivanadesse aegadesse. Võitlustes oma töökspidamiste eest kujunesid ühised võitlussümboolid, mille ümber koonduti, mis tiivustas ja andis jõudu ühisettevõttele. Neist vanadest kultuurrahvaste ühismärkidest ongi kujunenud meie nüüdisaja lipud. Samast on pärit ka lipukultuse kandvaimad alused.

Euroopa lipu algeliseks eeskujuks peetakse rooma leegionide sõjamärke, mille all omaaegne vägev Rooma maailmariik ujutas üle oma sõjakate vägedega kogu tol ajal tuntud maailma ja oli pikemat aega maailma käskijaks ja valitsejaks.

Aastasadade kestes on neist sõjamärkidest arenenud sõjaväelipud. Sõjaajaloost loeme, missugust tähtsat osa lipp etendas endistel aegadel lahingus. Mehed vannutati lipu all, mahajätmise või põgenemise selle alt oli alatu ning väärt surmanuhtlust. Lipp käis lahingus ees ja selle ümber kees kibedaim heitlus.

Sõjakunsti arenemine tõrjus lipud välja lahinguväljadelt, kuid nende tähtsus ei ole põrmugi vähenenud, nagu me selles võime veenduda oma väeosade lippude osas meie kaitsejõudude elus, töös ja kasvatuses.

Kaugeleulatavamalt on lipud kujunenud välja rahvaste ja riikide embleemideks. Nad ei ole ainult ehteasjadeks, vaid sümboliseerivad asjaosaliste ühtekuuluvust, iseseisvust, isamaa-armastust ja neid kõrgeid paleusi, mis on seotud iga rahvuse või riigi iseolemisega.

Eesti sini-must-valge lipp on eesti rahvale olnud rahvusliku ühtekuuluvuse, rahvusliku võitluse ja riikliku iseseisvuse välistunnuseks. Selle lipu all on toimunud meie rahvuslik ärkamine, sammumine iseseisvusele, vabadussõda ja meie riiklik ülesehitamistöö. Ta on saanud meie riigi lipuks, mis ühendab kõiki meid tugevaks rahvastervikuks ja kinnitab meie valmisolekut kaitsta oma kodu ja riiki kõigi ohtude vastu.

Usun, et lipu ideoloogiline sügav tunne on küllaldaselt teada igal eestlasel, kuid oma igapäevastes asjandustes on ta jäänud veidi ükskõikseks, kui tohiks ütelda, lohakaks, lipu tarvitamises. Meil ei ole veel vajalisel määral lõõnud läbi lipukultus. Ei levi veel rahvus- ja riigipühadel, rääkimata teistest tähtpäevadest, millal see sobib, kõikjal uhkelt mastis meie ühine ilus välistunnus. Oleks küll juba aeg selleks! Selle õhutamiseks ei tarvitse tuua eeskujusid ja näiteid oma naabrite juurest, kus lipukultus on rohkem lõõnud läbi ja üldiselt tunnustatud. Me peame selleni jõudma ise!

Selle tarbe allakriipsutajana ja kiirendajana on kutsutud ellu ülemaaliste organisatsioonide, nende hulgas ka kaitseliit, vaheline Eesti Lipu Komitee, kelle peamiseks ülesandeks on: kaaskodanikes lipu ideoloogilise aluse süvendamine, lipukultuse arendamine, lipu

tarvitamise ja kaitse avarama seaduse väljatöötamine, lipu propageerimine ja kättesaadavaks tegemine ja nõuanne lipuga seoses olevais küsimusis.

Need ülesanded ei ole loomulikult teostatavad korraga ja lühikese aja jooksul, vaid järk-järgult, etapipidena ja võimaluste järgi.

Esimeseks etapiks on valitud käesoleva aasta 23. juuni — võidupüha, millal pühitseme võitu oma ajaloolise vaenlase üle. Asja on mõeldud alati nii-ütelda peast, s. o. kõige enne tuleb muretseda lipud. Lipukomiteel ongi läinud korda sobitada kokkuleppeid äriettevõtetega, mille kaudu võimaldub soovijaile ulatada kätte valmis lippu normaalsuuruses (105 × 165 sm), hinnaga täisvillased Kr. 5.50 ja puuvillased Kr. 3.30 ning suuremad (126 × 200 sm) täisvillased Kr. 7.50 ja puuvillased Kr. 4.50 tk. Lipu värvid on ametlikult kinnitatud, värvide ja materjaali vastupidavus proovitud. Komitee tegevus on keskikohalt kantud edasi alatoimkondadesse, mis töötavad kohapealsete omavalitsuste juures. Samas on avatud lippude ettetellimised komitee usaldusmeeste kaudu. Tahaksime loota, et kõik pered, eriti maal, kus lippe on veel vähe, ei jäta kasutamata seda soodsat lipuhankimise võimalust ning täitmast oma kohust rahvus-riikliku sümbolile vastu.

Järgmiseks tähtsaimaks tarbeks lipu juures on lipuvarras. Linnades ja alevs, kus elamud asuvad ligistikku, tarvitatakse tavaliselt elamu külge asetatud varrast. Maal on aga sobivaimaks lipu asukohaks eriline lipumast, mis tõstaks lipu valitsevalt kõrgele üle hoonete ja neid ümbritsevate puude. Üldine põhimõte on, et lipp selle väljapanemisel oleks sündsäl kohal, sobivas kõrguses maast, ja pääseks esile. Kuna see küsimus tarvitab laiemat selgitust, lubatagu selle juure pöörduda veel kord järgmise „Kaitse Kodu!“ numbri veergudel ning edaspidi anda ühtlasi samas vajalisi näpunäiteid lipu tarvitamise kohta mitmesuguseil juhtumel.

Käesolevad read olid mõeldud järjekordseks tööteks lippude muretsemisel.

Seisame kaitseliidupäeva ja võidupüha lävel, millal tahame kinnitada oma alatist valmisolekut kodu kaitseks ning pühitseda vabanemist meie ajaloolisest vaenlasest ja kõigest meid rõhuvast. Kaitseliidu pere liikmed, otsime ise üles lipukomitee usaldusmehe, oleme tarbekorral selleks ise või aitame talle kaasa ja täidame esijärjekorras ise eeltellimislehe ja soovitame seda teha ka oma naabreil. Hüüdsõnaga: eesti kodule — eesti lipp! paneme võidupühäl üle terve maa lehvima võimsa lippudemere, mis tähendab, et oleme estlasena vabad kõigest võõrapärasest, meile mittesobivast. Selle kaudu saab iga eesti kodu osa võidupüha tuumakast sisust ning kaitseliidupäeva pidustust.

A. Truvere.

PÄEVA SÜNDMUSI

Vasakul: Ültalt — riigivanema viimane vestlus salongvaguni aknal enne sõitu Poola. Riigivanema hüvastijätt Soome saadik Hynniseaga. Vabadussõja invaliidid marssimas invaliidide päeva paraadil. Lasterikkad emad paraadi aukülastena. Paremalt: ültalt — riigivanem vestlemas enne ärasõitu kv. ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga ja Poola saadik Przemysckiga. Tallinna linnapea kindral J. Soots, garnisoni ülem kindral H. Brede ja Tallinna komandant kolonel Junkur jälgivad väeosade defileed invaliidide päeva paraadil. 10. üksik jalaväepataljon paraadmarsil

Mõnd uue vormi soetamisest

Vormikrae. Valged kraed ja kaelasidemed. Kraetäppide asetus kraele. Mütsimeistrite ja rätsepate kursus 24.—27. 04. 35.

Kaitseliidu uus vorm kinnitati riigivanema otsusega märtsikuus. Uue vormi kandmisega kaitseliidu ülema käskkirja kohaselt tehti alust 1. maist s. a. Sellega kantakse uut vormi juba mõnd päeva. Selle lühikese aja jooksul ja väheste uue mundri kandjate arvu peale vaatamata tikuvad esile uues mundris väiksemad mitteühtlused, mis küll kõrvalseisjale ei paista silma, kuid asjaosaliste tähelepanu kutsuvad välja.

Uue vormi tähtsaimaiks aluseiks on osarbekohasus ja nägusus ning kättesaadavus kõigile kaitseliidu liikmeile. Otstarbekohasuse all on mõeldavad mugavus vormi kandmisel, vormi üksikute esemete sobivus igal aastaajal ja täieline vabadus vormis liikumisel ja ka igasuguse tegevuse ning töö juures. Sellest välja minnes kuuluvad vanas vormis muutmise alla järgmised vormiesemed: müts ja kuue krae. Kaitseliidu ühest üldmütsist on tehtud kaks mütsi — üks suvel kandmiseks, kerge ja õhuke; teine talvel kandmiseks — soe ja paks. Uue vormi kuue krae on erilise löikega. Uue krae löige peab vastama järgmisile nõudeile: olla avar ja võimaldada vabu liigutusi. Kahekordne mahakeeratud krae peab olema ka nägus. Mundrist annavad pildi eriti üksikud esemed, nendest üks esikohtadest kuulub kuue kraele.

Praegu on täies hoos uue mundri soetamine. Paljud õmblevad uusi vormiesemeid, suurem osa siiski teeb ümber endise vormi esemeid uue mundrikava kohaselt, ja ümbertegemise toimingu juures kuulub jällegi esikoht kuue kraele. Pealegi on praegusel ajal rätsepate töökojad ülekoormatud uue mundri töödega. Seepärast juhtub, et paljud kaitseliidu liikmed on sunnitud andma oma vormi ümbertegemise vähem vilunud mundri-rätsepale või koguni võtma ette selle toimingu kodusel teel.

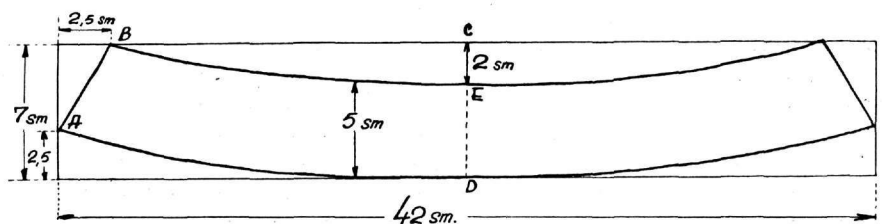
Tulles vastu hulgalistele küsimustele ja järelepärimistele uue mundri soetamise asjus, eriti aga uue kuue krae õmblemise küsimuses, tahab käesolev kirjutus võimaluste piires valgustada seda küsimust. Peab tähendama, et käesolevaga toodud praktilised näpunäited kuue krae õmblemiseks ei taha olla vankumatuks šablooniks, millest kõrvalekaldu mine oleks andeksandmatu kuritegu, vaid käesolevad näpunäited on üheks võimaluseks, kuidas valmistada kuue kraed, mis vastab üllesseatud nõudeile. Järelikult tekib küsimus, mis on kindel ja muutmatu ja mis mitte. Muutmatud on nõuded, mis esitatakse uuele kraele, nende täitmine mitte. Allpool on toodud nõuded, mis esitatakse kuue kraele, ja võimalik täitmise lahendus. Nõuded uue vor-

mi kraele. Uue vormi krae peab olema eeskätt niivõrd vaba, et vormis olemine muutuks mugavaks. Vormi krae ei tohi olla liig kõrge, mis hõõrub kaela ja tekitab ebamugavust. Ta ei tohi olla kitsas, vaid parajasti avar. Uue vormi krae ei tohi rõhuda alumise servaga valutekitavalt kaelale, vaid peab lasuma pehmelt ja vabalt. Ta peab olema nägus. Ta pealmine osa (pealmine krae) peab lamama tihedalt alumisel krael. Pealmise krae otsad peavad olema sirged ega tohi tõmbuda keerdu ega „vahtida üles“. Pealmine krae peab parajasti ulatuma riideni nõnda, et ei tekiks vahet pealmise krae ja kuue vahel, millisest vahest võiks paista välja alumine krae. Ka ei tohi pealmine krae olla lai (võrreldes alumise kraega) — siis jääks see kortsu. Pealmise krae esimesed servad peavad ulatuma kokku. Pealmise krae nurgad ulatuvad kuni kuue ülemise nõebini.

Oleme võtnud omaks ja endile seadnud üles ülaltoodud nõuded, asume nende nõuete täitmisele.

Krae löige. Enne krae valmistamist peame muutsema endale krae löike. Krae löige peab olema paksust paberist. Teda käsitatakse igal ajal krae valmistamise juures. Löike järele löigatakse välja riidet krae õmblemiseks, löike järele kontrollitakse ja parandatakse ka valmivat kraed.

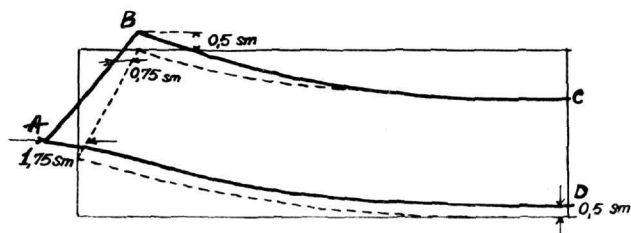
Alumise krae löige valmistatakse järgmiselt. Joonistatakse paberile täisnurkne nelinurk (vaata joonis nr. 1.), mille kõrgus on 7 sentimeetrit ja alumine külj 42 sentimeetrit. Käesolevad arvud ei ole alati ühesugused, vaid on võetud ühe erijuhtumise puhul. Nimelt soovitakse valmistada kraed keskmisele kaelale, mille ümbermõõt on 37 sentimeetrit. Harilikus keeles nimetatakse seda kaelaks, millele on sobiv krae number 37. Nii siis, krae number 37 tarvis joonistame löike. Selleks teeme esiteks nelinurga külgedega 7 ja 42 sentimeetrit. Keskelt jagame nelinurga pooleks, joonega CD. Nelinurga pooleksjagamisega jagame pooleks ka valmistatava krae löike. Edaspidi vaatleme ainult löike ühe poole väljajoonistamist, sest teine pool on samasugune kui esimene (kirjeldatu).

Joon. 1.

Nelinurga vertikaalkülge mööda möödame alt üles 2,5 sentimeetrit. (joon. 1.) Joonisel märgime saadud punkti (A). Nelinurga ülemist külge mööda möödame 2,5 sentimeetrit. Märgime punkti B. Ühendame punktid A ja B — siis saame alumise krae esimese otsa. Nelinurga keskel möödame nelinurka poolitajat joont CD mööda ülalt alla 2 sentimeetrit. Märgime joonel CD punkti E. Nüüd ühendame kõverjoontega punktid A ja D omavahel ning punktid B ja E omavahel. Saadud kuju ABED joonisel nr. 1 kujutab endast alumise krae ühe poole. Teine pool saadakse analoogiliselt väljamõõtmise teel või asetatakse väljajoonistatud pool puh-tale nelinurga poolele, ja väljajoonistatud ning väljalõigatud esimese poole abil joonistatakse välja ja lõigatakse teine krae joonise pool. Sellega on valmis alumise krae lõige, mis vastab kraele number 37.

Ülemise krae lõige valmistatakse järgmiselt. (Joon. nr. 2) Kõigepealt joonistatakse paberile samasugune nelinurk külgedega 7 ja 42 sentimeetrit, nagu seda valmistati alumise krae tarvis. Siis joonistatakse nelinurka ülaltähendatud viisil alumise krae lõige (joonisel nr. 2 märgitud katkendliku joonega).

Joon. 2.

Ülemise krae lõike saamiseks pikendame alumise krae lõike joonist alt äärest 1,75 sentimeetrit ja tõstame ülemise krae alumist joont 0,5 sentimeetri võrra kõrgemale alumise krae alumisest joonest. Märgime punkti A. Pikendame ülemist krae otsa 0,75 sentimeetri võrra ja tõstame ülemist krae otsa äärt 0,5 sm võrra. Saame punkt B. Saadud kuju ABCD joonisel nr. 2 kujutab endast pealmise krae ühe poole. Ülemise krae teine pool saadakse analoogiliselt väljamõõtmise või pealeasetamise teel, nagu alumiselgi krael.

Krae väljatöötamine. Alumine kraeosa valmistatakse mitmekordsest riidest ja ta peab olema kõva, sest muidu ta vajub kortsu ja krae kaotab igasuguse väärtuse. Alumise krae tarvis lõigatakse välja lõike järgi lõuendit kahekordselt. Kahekordne lõuend kleebitakse omavahel kokku kliistriga. Pärast seda tulise triikrauaga kuivatatakse ja pressitakse kahest lõuendist koosnev alumise krae osa. Selle järele kleebitakse peale kuue alumise krae pealne riie, kusjuures see pealne riie (kaitsevärvi mundri riie) lõigatakse välja mõlemast otsast 1 sentimeeter pikem kui alumine krae. See üks sentimeeter tagavara on tarviline krae otsa valmistamisel, kus pealekleebitud riie keeratakse ümber krae otsa. Alumise krae valmistamise juures on üheks näpunäiteks järgmine asjaolu. Alumise krae pressimisel tikub viimane tihti peale vor-

mist välja minema ja oma õiget kuju kaotama. Selleks on vaja alumise krae valmistamisel seda krae osa aegajalt passida lõikega ja teda vastavalt parandada. Alles siis, kui alumine krae on täiesti kooskõlas lõikega, ömmeldakse tema külge pealne krae osa.

Ülemine krae osa valmistatakse kaitsevärvi riidest, nagu kuukki, või mustast kalevist. Ülemine krae lõigatakse välja pikemana kui seda on ta lõige, sest ta peab ulatuma ümber alumise krae. Seda tagavara võetakse kuni 3,5 sentimeetrit kokku mõlemast krae otsast. Pealmise krae riide alla kleebitakse vooder (kalingur) toore kliistriga. Kui pealne krae osa on passitud alumisele kraele, siis ömmeldakse tema külge välliigi värvi kant. See tehtud, ömmeldakse kokku alumine ja pealne krae osa ning kinnitatakse sisse krae vooder. Üldiselt valmistatakse kuue krae nõnda, et ta pealmise osa nurgad ulatuvad kuni kuue ülemise nõobini, kusjuures ülemine nõop on asetatud kuuele nelja sentimeetri kaugusel alumise krae alumisest servast. Peame veel tuletama meele, et on otstarbekohasem, kui krae haagid asetame mitte kokku krae keskele, vaid võimalikult ülemise haagi krae ülemise serva lähedale ja alumise krae alumise serva lähedale. Nõndaviisi valmistatud krae õmbleme kuuele.

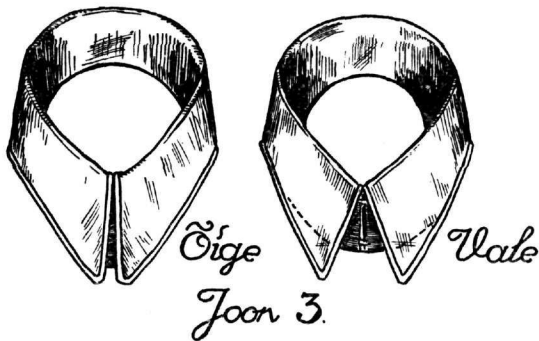
Vormi krae ja ka teiste vormiesemete õmblemisel ei saa käia täpselt kaitseliidu vormikirjelduses toodud millimeetrite järgi. On erandeid, kus inimene omab äärmiselt lühikese või, vastupidi, väga pika kaela. Loomulik, et vormikirjelduses toodud mõõdud ei rahulda sel erijuhul vormikandjat. Vormikirjelduses toodud mõõdud on töötatud välja keskmise kasvuga normaalse kehaosadega inimese kohaselt. Kui see osutub vajaliseks, siis võib ka loobuda vormikirjelduses toodud mõõtude normidest. Tähtis on see, et kantav vorm vastaks täiel määral neile nõudeile, millised on eelpool loeteldud ja milliseid iga vormikandja esitab mundrile. Vormi õmblemine on küllalt tähtis toiming, et sellele pühendada tähelepanu ja raisata pisut aega. On ju vorm, ja iga riie, meie esimene nii-ütelda nimekaart, millega end esiteleme. Pealegi maksab vorm küllalt palju, et mõelda järele, kas see vormi eest maksetud raha on antud välja otstarbekohaselt, või on see raha visatud maha. Seepärast rohkem tähelepanu vormile ja rohkem nõudlikkust vormimeistritele!

Iga vähegi rätsepa nime vääriv meister peab olema ka teatud määral kunstnik, kes vormi sobitab igähele selle kehaehituse ja teiste iseäralduste kohaselt. Vorm olgu laitmatult ömmeldud — ainult siis täidab ta oma ülesannet.

Arusaamatuste ärahoidmiseks vormi krae valmistamisel olgu toodud siinkohal mõningaid seletusi mõõtude kohta krae lõike valmistamisel. Nimelt krae number 37 valmistamiseks on vaja nelinurka, mille alumine külg on 42 sentimeetrit. Sellega jääb ka krae alumine serv ligikaudu 42 sm. Ülemine osa on aga 37 sm pikk — see ongi krae mõõt. Pealeselle vormikirjelduses toodud krae kõrguse mõõdud on võetud krae pealmiselt osalt välliigi värvi kandita. Muidugi

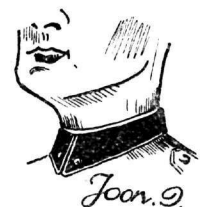
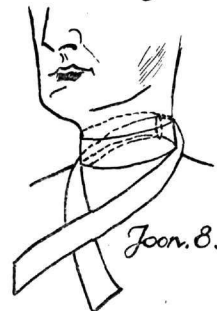
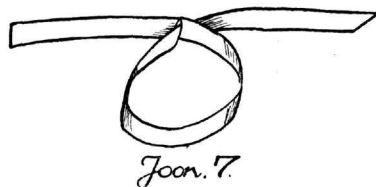
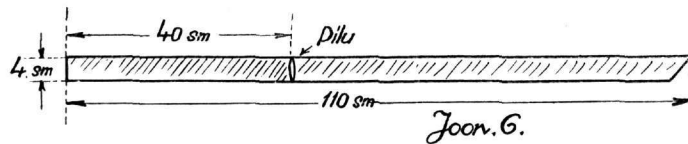
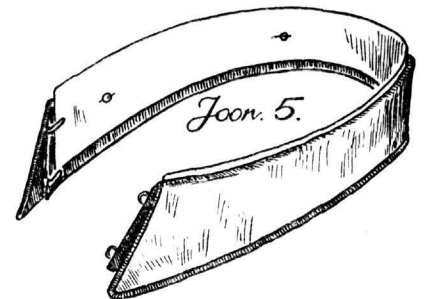
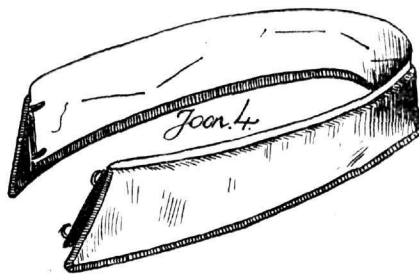
tuleb alumine krae arvata sedavõrd kõrgem, kui võrd kraed läheb vaja kuue külge õmblemisel.

Eelpool on toodud nõuded, mis ilmingimata esitatakse vormile ja milleledele vormiesemed peavad vastama. Eelpool on ka toodud juhatus, kuidas valmistada kuue kraed nõnda, et see krae vastaks neile ülesseatud tingimustele. Vaatleme nii nõudeid kui ka krae valmistamise võtteid lähemalt, et saaksime selgema pildi nõuete ja nende täitmise vahekorra.

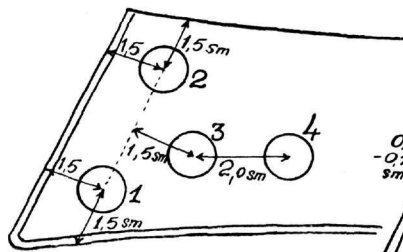

Vormi krae avaruse tingivad ta madalus ja laius, ja need muudavad inimese liigutused ja tegevuse vormis viibides sundimatuks. Et vormi krae lasuks pehmelt ja vabalt vormikandja kaelal, selleks ongi krae n.-n. kõver lõige (joon. 1 ja joon. 3 „õige“) õigesti lõigatud ja valmistatud krae on ülalt kitsam, alt aga hoopis laiem. See on vajaline pigistuste ja kõigi ebamugavuste ärahoidmiseks, mida valmistab kaelale sirge lõikega krae. Viimane on toodud joonisel nr. 3 „vale“ all. Joonisel on näha, et alumine krae on alt äärest niisama lai kui ülalt. Ülemine krae osa hoidub eemale alumisest kraest. Nägususe nõuded dikteerivad, et kuue krae pealmine osa peab lamama tihedasti alumisel krael. See on näidatud joonisel nr. 3 „õige“ ja „vale“ all. Kui pealmine krae osa lasub alumisel, siis on kõik korras (joon. nr. 3 „õige“). Kui aga pealmine krae on eraldatud alumisest, siis tekib vahe-ruum; sinna ruumi laskub pealmine krae, murdub, läheb kortsu ja krae muutub kõlbmatuks. Krae nurgad ei tohi tõmbuda keerdu. Seda nad tikuvad tegema ülespoole. Selleks pannakse krae nurkadesse luu. Teised nõuded rahuldatakse õigete mõõtudega ja korraliku tööga.

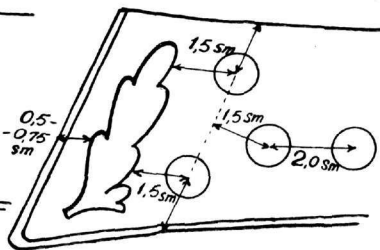
Valged kraed ja kaelasidemed. Kuue kandmisel on vajaline, et kaelas kantaks valget kraed või kaelasidet. See on hädavajaline vormiese. Valge linasest riidest krae või kaelaside kaitseb kaela hõõrumise eest, mida pahatihti tekitab villane, kare krae. Villane krae eriti veel siis, kui inimene higistab, hõõrub kaela ja tekitab sinna nahavigastusi. Teisest küljest valge vahetatav linane krae kaitseb kuue kraed higi eest ja hoiab teda „rasvumast“. Allpool vaatleme lühidalt esemeid, mida kantakse kuue krae all ja mida nimetatakse kraedeks ja kaelasidemeiks. Algelisem valge krae on valmistatud kahekordsest linasest riidest, kuue krae mõõtude kohaselt. See krae tärgeldatakse kergesti ja teiste vajalike abinõude puudumisel õmmeldakse igakord kuue krae külge (joon. nr. 4). Sedasama valget kraed valmistatakse vastavate nõõpaukudega, kuna kuue krae on varustatud eriliste abinõudega — nõõpidega valge krae kinnitamiseks (joon. nr. 5). Igakord valge krae vahetamisel nõõbitakse lahti mahavõetav krae, kuna värske krae nõõbitakse kerge vaevaga kuue krae külge. Kaelaside (joon. nr. 6) on pikk, kahekordne, kergesti tärgeldatud linasest riidest lint. Kaelasideme mõõdud on erinevad igale kaelale. Ta mõõdud keskmisele kaelale on: pikkus üldine — 110 sm, läbimõõt — 4 sm. 40 sentimeetri kaugusel järsku lõigatud otsast on lindile lõigatud sisse pilu, kus kohalt kaelasideme kaelasidumisel tõmmatakse läbi sideme pikem ots (joon. nr. 7). Kaelasideme kaela ümber sidumiseks tõmmatakse sideme pikem ots (teravaks lõigatud) läbi pilu, nagu näidatud joonisel nr. 7, ja heidetakse see üle pea kaela. Selle

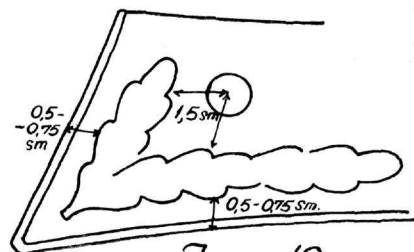
järele pingutatakse sideme otsi, kuni side on pinguli ümber kaela tõmmatud ja sideme otsad toodud ette risti (joon. nr. 8). Kaelaside nõnda seatud, pannakse selga kuub. Pärast kuue krae kinnitamist, reguleeritakse käega kaelaside vabamaks ja ta laskub vastu kuue kraed, andes kaelale mugava vabaduse. Kaelaside ulatub välja kuue kraest ligikaudu pool sentimeetrit. Kaelaside on kergesti valmistatav, kergesti pestav ja kergesti vahetatav. Millist eset kuue krae all kanda, kas valget targeldatud külgeõmmeldavat või külgenõbitavat kraed või kaelasidet, seda otsustab iga vormikandja ise oma kogemuste kohaselt.

Joon. 10.

Joon. 11.

Joon. 12.

Kraetäppide asetuse. Kraetäppide ja teiste ametikohtade tunnuste asetuse kraele on üldiselt toodud kaitseliidu vormikirjelduses tabelis nr. 6. Vormikirjelduses puuduvad täielikult nende asetuse moodsud, on toodud vaid täppide asetuse üldpilt. Ühtluse saamiseks ja alalhoidmiseks kraetäppide asetamisel kraele toome sellekohased moodsud, mis on selgitatud juurelisatud jooniste näol. Kaitseliidu liige, kes kannab üht kraetäppi, kinnitab viimase kraele nõnda, et kraetäpi keskkohast asetseks alumisest ja esimesest kraeservast 1,5 sentimeetri kaugusel (joon. 10 — täpp 1). Kaht kraetäppi kantakse: alumist täppi nii, nagu mainitud, ülemist täppi 1,5 sentimeetri kaugusel esimesest ja ülemisest krae servast (joon. 10 — täpid 1 ja 2). Kolme kraetäppi kantakse: kaht esimest nii, nagu eelpool tähendatud; kolmanda täpi asetuspunkti leiame järgmiselt (joon. 10 — täpid 1, 2 ja 3): kaks esimest täppi ühendame sirgjoonega. Sirgjoone keskelt ehitame sellele joonele perpendikli. Perpendiklil moodsame 1,5 sentimeetrit ja leiame kolmanda täpi asetuspäiga. Nelja täppi kantakse: kolme esimest ülaltähendatud viisil; neljanda täpi asukoha leiame, kui moodsame joont moodsa, mis on tõmmatud kolmanda täpi keskkohalt paralleelselt krae alumisele joonele, 2,0 sentimeetrit. Märkides saadud punkti leiame neljanda täpi keskkoha asetuskoha (joon. 10 — täpid 1, 2, 3 ja 4). Tammeleht, mis asetatakse kraele püstloodis — malevkonna pealiku abist kuni maleva pealiku abini — asetseb esimesest ja alumisest krae äärest 0,5—0,75 sentimeetri kaugusel (joon. 11). Kraetäpid asetatakse kraele analoogiliselt täppide asetusega tammelehet. Sealjuures moodsude arvestamisel krae esimese ääre ülesandeid täidab tammelehe lähedaim serv. Malevate pealikut ametikohtade kahekordne koostatud tammeleht asetatakse kraele nõnda, et ta esimene ja alumine serv

oleksid krae esimesest ja alumisest äärest 0,5—0,75 sentimeetri kaugusel.

Ka siinkohal peab tähendama, et toodud moodsud on sobivad keskmisele kraele. Neid moodsude võib muuta tarviduse puhul, kui seda tingivad krae erilised moodsud.

Suvimüts. Uus suvimüts on erilise löikega, millist meie mütsimeistrid seniajani ei tunnud. See pärast uue suvimütsi korralik valmistamine tekitab teatud raskusi, eriti neile mütsimeistritele, kes pole läbi teinud kaitseliidu peastaabi poolt korraldatud mütsi-

meistrite kursusi ja sellega jäid ilma praktilistest näpunäidetest suvimütsi valmistamise alal ja kellel seetõttu puuduvad kogemused suvimütside valmistamiseks. Suvimütsi kirjeldus on toodud „kaitseliidu vormis“. Vormikirjelduse kohaselt valmistatakse müts kalevist või „K. L.“ riidest. Siiski „K. L.“ riiet mütside valmistamiseks eriti ei soovitata. Kalevile peab veel lisama mütsiriideks diagonaali. Mütside õmblemine nõuab mütsimeistrit erilist oskust ja kunsti. Müts peab sobima näole! Selleks aga on vaja mütsi õmmelda vormikirjelduses toodud mütsi moodsude piirides ja siiski muutes veidike šabloon. Näiteks, ümargusele laiale näole võib mütsi põhi olla veidi laiem; või jälle võib üsna suurel mütsil muuta rummu jne.

Mütside valmistamisel olgu juhitud eriline tähelepanu mütsi äärel. Mütsi ääre laius keskmise suurusega mütsi juures on 41—55 mm. Mütsi äär koosneb neljast tükist. Ääre osade õmblused asetsevad vastamisi mütsi ees ja taga ning kummalgi küljel. Küljeõmblusest ettepoole umbes 80—85 mm, kohal, kus mütsi põhja kanditud õmblused lõpevad mütsi põhja ja mütsi ääre õmblusel, läheb mütsi äär kitsamaks ja ees on ta laius 20—25 mm, vastavalt mütsi suurusele. Mütsi ääre löikest ja õmblemisest oleneb suurel määral mütsi nägusus ja vormipärasus. Erilist tähelepanu tuleb pöörda mütsiääre kitsamaks minemise joonele; sealjuures arvestades, et keskmise suurusega mütsidel on mütsiäärelaius eest ligikaudu 20 mm. Selle moodsu vastu on võhikud mütsimeistrid juba nüüd patustanud, nimelt on nad lõiganud esimese mütsiääre laiemale ja selle tõttu nende meistrite poolt valmistatud mütsid on kaotanud oma löike ja üldpildi. Kaitseliidu liikmed mütside soetamisel ja muretsemisel olgu eriti valvsad, et neile ei müüduks kõlbmata vormiesemeid.

Mütsimeistrite kursused. Kaitseliidu peastaap korraldas Tallinnas 24. ja 25. aprillil k. a. mütsimeistrite kursused. Kursuste eesmärgiks oli tutvustada mütsimeistrid kaitseliidu uute vormimütsidega ja peaaegselt õppida tundma nõudeid, millised esitatakse uutele vormimütsidele. Tundes ja teades neid nõudeid mütsimeistrid juba teadlikult võivad valmistada uusi mütsi, sealjuures mütside valmistamise töö osutub neile meistreile kergemaks. Mütside valmistamise nõuded selgitatud mütsimeistrid asusid mütside praktilisele õppimisele. Kahe päeva jooksul valmistati nii suvi- kui ka talvmütsi. Kursustele kogunes mütsimeistrid üle kogu maa. Need mütsimeistrid, kes sooritasid praktilised tööd mütside valmistamise alal, on kahtlemata kohtadel praegu parimad kaitseliidu vormimütside valmistamisel. Need meistrid malevaist on järgmised: Tallinna malev — M. Ant, Tallinnast; Valga malev — Leonid Usatenko, Valga linnast, ja Karl Pütsep — Tõrvast; Pärnu malev — Nadežda Kuuskler; Petseri malev — Peeter Filimonof, Petserist; Lääne malev — Mihkel Seiler, Märjamaa alevikust; Narva malev — Juhan Roigas, Narvast; Järva malev — A. Kõrvits, Paide, ja Kr. Näripää, Türit; Viru malev — Johannes Einmann ja Rudolf Metsavaht.

Kursus rätsepaile korraldati Tallinnas kaitseliidu peastaabi poolt 26. ja 27. aprillil k. a. Kursusel rätsepad tutvusid nõudega, millised esitatakse kaitseliidu

vormile, eriti uuele vormi kraele. Kursustel rätsepad tegid läbi praktilised tööd vormikraede valmistamise alal. Kursuste praktilised tööd sooritasid järgmised rätsepad malevaist. Tallinna malev — R. Paakspuu, Tallinnast; Valga malev — Jüri Stavost, Valgast, ja Martin Saag, Tõrvast; Pärnu malev — Aleksander Naarid, Pärnust, ja Heinrich Smidt, Pärnust; Tartu malev — Johannes Säre ja Aleksander Tennosaar, Tartust; Petseri malev — Kimmel, Petserist; Tartumaa malev — Johannes Puskar, Elvast, ja Jaan Sinka, Jõgevalt. Narva malev — Johannes Ahil, Narvast; Järva malev — A. Zimmermann, Paide, Ed. Soilts, Türit, A. Maasikas, Türit, ja J. Lillepea, Tapalt. Saaremaa malev — Al-der Tamm; Viru malev — Jaan Veinberg; Harju malev — Paul Muliin; Sakalamaa malev — Jüri Taar.

J. L.

Toimetuse märkus. Igasugused vormiesemed, milliseid kohtadel on raske või koguni võimatu valmistada, nõuete kohaselt välja töötada, valmistatakse Tallinnas parimates töökodades ja tehastes. Sealjuures hinnad on määratud ja kokku lepitud võimalikult madalaina. Malevate soovidele vastu tulles ja kergendades kaitseliitlastele üksikute vormiesemete kättesaamist kaitseliitlaste tarvete ladu võttis enda peale kõigi vajalike vormiesemete muretsemise ja müügi, nagu näha alljärgnevalt kuulutusest.

KAITSELIITLASTE TARVETE LAOS

Kaarli 8, Tallinn.

Telefonid:

Ladu 468-12

Juhataja 469-37

saadaval uue vormi kirjeldusega maksmahakanud vormiesemed ja tunnused, nagu: mütsid, mütsimärgid, trafaretid, pealikute tunnused, püksikandipael jne. jne.

Tähelepanu!

Alates 1. maist on kaitseliitlaste tarvete ladu avatud samadel aegadel kui ärid, s. o. 1. maist — 1. okt. kella 8.00 — 17.00 ja alates 1. okt. kella 9.00 — 18.00.

KROONIKAT

2. mail kirjutati Pariisis alla Prantsuse-Vene abistamispaktile. Pärast pakti allakirjutamist ütles Prantsuse välisminister Laval ajakirjanduse esindajaile: „Meil oli ainult üks mure — saavutada mõlema maa osavõttu julgeoleku organiseerimisest Euroopas. Meie hoidsime end meelega Rahvasteliidu raamides. Juba algusest peale meie kandsime hoolt selle eest, et ükski maa ei oleks välja lülitatud diplomaatlikust ettevõttest.“ Nõukogude suursaadik Potjemkin seletas: „Nõukogude Venemaa ja Prantsusmaa vahel sõlmitud abistamispakt ei piirdu mitte ainult sidemete kõvendamisega mõlema maa vahel. Sel lepingul on palju üldisem ulatus. On endastmõistetav, et see ettevõtte ei ole sihitud ühegi teise maa vastu. Otse vastupidiselt — minu valitsus asub seisukohal, et selle lepingu kohustus võib ja peab laiendama ka teistele riikidele, kes on tõsiselt huvitatud rahu säilitamisest.“

Prantsuse-Vene kokkulepe koosneb viiest artiklist ja lisaprotokollist. Selle lepingu kohustused põhjenevad Rahvasteliidu põhikirja artiklitel 10, 15 ja 16. Mõlemad lepinguosalised kohustuvad endi vahel nõu pidama kallaletungi ohu korral ja üksteisele abi andma mitteprovotseeritud kallaletungi korral.

3. mail pühitses Poola oma rahvuspüha. Ka meil korraldas Eesti-Poola sõprusühing päevakohase aktuse kinoteater „Gloria Palace“ ruumides. Aktusest võtsid osa kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoner, peaministri asetäitja K. Eenpalu, välisminister J. Seljamaa, riigikohtu esimees K. Parts, riigikogu esimees R. Penno, Poola saadik V. Przesmycki, Eesti-Poola sõprusühingu juhatase liikmed, kõrgemad kaitsevägealased ja kaitseleitlased ja hulk tuntud seltskonnategelasi.

Aktus koosnes muusikalisest osast, kõnest ja poola rahvusliku sisuga filmist „Noor mets“.

5. mail sõitis riigivanem K. Päts öise kiirrongiga Poola, kus ta Truskavieci ravipaigas ja kuurordis veedab oma suvise puhkeaja terviseparandamise otstarbel. Kuigi riigivanema sõit Lõuna-Poolamaale oli täiesti eraviisiline, toimus meie riigi esimese kodaniku ärasaatmine pidulikkusega. Jaama oli seatud üles aukompanii ja jaam dekoreeritud loorberipuudega ja rahvuslippudega. Riigivanemat olid tulnud saatma kõrgemad kaitsevägealased ja väeosade ülemad, kes seisisid rivistatult jaama perroonil. Kohal olid valitsuse liikmed, diplomaatlik korpuse ja kõrgemad riigiametnikud, kes kandsid pidulikkuse allakriipsutamiseks eranditult tsilindreid. Riigivanem, rietatud tavalisse reisiriietusse, võttis vastu tervitused aukompaniilt, järgnes hüvastijätt mahajääjatega ja riigipea astus teda ootavasse salongvagnisse. Vaguni aknal vestles ta veel viivu saatjatega, eeskätt Poola saadiku Przesmyckiga, ja juba hakkas rong liikuma, viies kaasa meie riigivanema, kes osutub esimeseks riigipeaks, kes terviseparanduslikul otstarbel pikema aja veedab Poolas.

6., 7. ja 8. mail peeti Kaunases kolme Balti riigi konverentsi. Eesti poolt võttis konverentsist osa välisminister J. Seljamaa.

6. mail möödus 25 aastat päevast, millal astus troonile Inglise kuningas Georg V. Haruldast juubelit tähistas Tallinnas Eesti-Inglise kultuurühing kontsertaktusega „Estonia“ kontsertsaalis, kuhu oli ilmunud harukordselt palju kuulajaid. Aktusel anti raadioteel üle Inglise kuninga kõne, mille ta pidas Londonis Buckinghami palees.

7. mail peeti noorkotkaste peastaabi ruumes üleriiklik noorkotkaste juhtide nõupidamine, kus arutused oli mitmeid noorte kasvatamise alal tähtsard küsimusi. Vahetati mõtteid ka noorkotkaste juhtide väljaõppe võimaluste ja meetodi üle. Koosolek leidis üksmeelselt, et see küsimus on üldiselt tähtis ja sellest oleneb suurel määral kogu organisatsiooni jõud. Veel üheks põnevamaks päevakorrakpunktiks oli üleriikliku üldlaagri pidamine Piritall 19.—24. juunini. Telkide puudusel saab laagrist võtta osa vaid kuni 2000 noort.

10.—13. maini peeti Tallinnas autode- ja liiklemis- asjanduse näitus, kus suuremad autode ja mootorsõidukite esindused olid välja pannud rea moodsaid liiklemisvahendeid. Riigi raud- ja maanteed valitsus oli pannud välja hulk huvitavaid tabeleid ja diagramme liiklemise arenemisest Eestis.

12. mail pühitseti kogu Eestis suure pidulikkusega emadepäeva. Pidustuste keskpunkt langes Tallinnale, kuhu selleks päevaks sõitis kokku aukülastajate üle terve maa hulk lasterikkaid emasid. Aukülastajate näidati pealinna vaatamisväärsusi ja peaministri asetäitja K. Eenpalu võttis nad vastu Kadrioru lossis. Suur emade austamise aktus korraldati „Estonia“ kontsertsaalis, kuhu oli kokku tulnud ennenägematu hulk rahvast. Avar kontsertsaal ei suutnud mahutada kõiki aktusele pääseda soovijaid, mis meil korraldatud aktustel on harukordseks nähtuseks.

12. mail pühitseti üleriiklikku invaliidide-päeva. Tallinnas oli sel puhul korraldatud väeosade ja tuletõrje paraad Vabadusplatsil. Üle maa käis korjandus kindral J. Laidoneri nimelise invaliidide abistamise kapitali heaks. Korjandusel müüdi märke vabadusristi kujutusega.

12. mail tabas Poolat kurb sündmus. Suri suurim Poola rahvuslane, Poola uuestilooja ja esimene marssal Josef Pilsudski. Poola suure riigimehe viis hauda mao- ja maksavähk. Marssal suri Varssavis Belvedere palees kell 20.45. Poola vabariigi president pöördus Josef Pilsudski surma puhul rahva poole järgmise lahkutusega: „Marssal Josef Pilsudski on surnud. Oma suure elutööga ta lõi rahva jõu, oma geeniusel ja oma murdumatu tahtejõuga ta äratas üles Poola riigi. Ta viis riigi uuestisündimisele ja vabastas jõud, milledele pidi rajatama Poola tulevik. Oma määratuma tööjõuga tema võis vaadata meie riigile kui elavale ja elujõulisele realiteedile. Ta võis näha meie sõjaväe võidukaid lippe, kaetud auga. See, meie ajaloo suurim mees ammutas oma vaimujõu möödunud aegadest. Üliinimliku mõttepingutusega ta aimas ette tuleviku teed. Ta ei hoolinud endast. Oma viimastes tegudes ta tundis, et tema füüsilised jõud on lõppemas. Ta otsis ja piüdis mehi kasvatada iseseisvale tööle, et nad pärast teda võiksid omakorda kanda vastutuse koormat. Tema testamendiks on riigi au ja tugevus. Selle testamendi on ta jätnud meile, elavaile. Meie kohus on seda testamenti täita. Valu ja lein süvendagu meis arusaamist kogu rahva vastutusest tema vaimu ja tulevaste põlvete ees.“

Kogu Poolas kuulutati välja rahvuslik lein. Marsali põrm balsameeritakse.

Eestist sõidab kaitseväge eridelegatsioon marssal J. Pilsudski matusele. Delegatsiooni kuuluvad kaitseminister kindral P. Lill, kaitseväge staabiülem kindral N. Reek, kaitseväe ülem kindral J. Roska-Orasmaa ja kaitseväge staabi II osakonna ülem kolonel R. Maasing.

MÄLESTUSI SVEABORGI

— praeguse Suomenlinna kindluse
mässust 1906. aastal.

I. Sissejuhatus.

Enne kui kirjutan selle „Põhjamaa Gibraltari“ mässust, lubatagu mul lühidalt tutvustada lugejaid kindluse ajalooa.

Rootsi kuninga Gustav Vaasa käsul 1550. aastal pidi asutatama Sandhami saarele linn, võistlejaks üle lahe kuulsale kaubalinnale Tallinnale. Saar oma kallaste ja sadamaga oli kõlvuline uue linna asukohaks, kuid millegipärast ei meeldinud asukoht rahvale, kes valis linna asukohaks Vanda jõesuu, mis jäi aga merest väga kaugele. Uue linna nimeks sai Helsingfors. Linn — kuninga lemmikuna — sai suured eesõigused. Tema ehitamiseks käsutati kohale isegi Borgu, Rauma ja Ekenesse linna käsitöölised. Suursündmuseks linnale oli Seim, mis avati kuninga Gustav Adolfi poolt isiklikult 1616. aastal.

Koht oli siiski linnale arenemise suhtes ebasobiv, jäi liig kaugele merest, ja see oligi peapõhjus, et kuninganna Kristiine 2. okt. 1639. aastal andis käsu linna üleviimiseks mereranda, linna praegusele asukohale. Palju tuli kannatada noorel linnal uues asukohas. 1657. aastal põles enamjagu linnast maha, 1710. aastal laastas katk — 1800 kodanikust jäi järele 620. Edasi algas linnas sõdade ajajärk: 1712. aastal ilmus linna alla Vene laevastik, kuid oli sunnitud lahkuma suuremat kahju tegemata. Aasta hiljem ilmus Vene laevastik uuesti, seekord juba Peeter Suure isiklikul juhtimisel. Esimese pealetungi suutis Rootsi garnison, kindral Armfeldti juhtimisel, lüüa tagasi, kuid mõne päeva järele asusid venelased uuele kallaletungile, seekord juba teiselt poolt — Sandviki poolsaarelt — kus praegu on kaubasadam. Armfeldt oli sunnitud linnast lahkuma, süüdates selle enne põlema. Venelased said varemeis linna, missugusesse olukorda jäi linn kuni Nystadi rahulepingu sõlmimiseni 1721. aastal, millega Soome kuni Viiburi kubermanguni läks tagasi Rootsil. Sellest ajast algas linn tõusuteed: suurenes tublisti maa-alalt ja rahvaarvult, sadamas liikus kodu- ja välismaa kaubalaevu ja linnarahva seas võis juba kuulda mitme rahvuse keeli.

Linnale oli aga vaja kaitset. Selle tarvidust tundes oli Peeter Suur lasknud ehitada Hundi saartele patareid ja sulgeda Gustawswerdi merekitsuse suurte, kividega täidetud, tammepuust kastidega. Need kastid toodi päevavalgele 1907.—1908. aastal nimetatud merekitsuse puhastamisel. Kakssada aastat merevees seisnud tammepuust lasksid mitmed ohvitserid teha mööblit. Kui 23. aug. 1743. aastal Vene sõjalaevad jälle ilmusid Helsingi alla ja linn korraliku kaitse puudusel pidi kapituleeruma, oli see viimseks hoiatuseks rootslasile. 1746. aastal andis Rootsi kuningas admiral August Ehrenswerdile käsu alata linnale kindluse ehitamist. Ehrenswerd valis selleks saared: Wester-Swarte, Libba-Swarte, Stura-Wester-Swarte, Wargen, Skotland ja Kungsholm, mis juba looduselt olid linna kaitseks väga kohased. Müürid ja patareid ehitati alul ainult merepoolseile külgedele, kuna maapoolne külg esialgselt krediitide puudusel jäi kaitseta. Ajajooksul on kindlus täieliselt välja ehitatud.

Nagu juba eelpool nimetasin, on kindlus ehitatud reale saartele. Igal saarel on oma asutused-ehitused ja ülesanded üldises kaitsekavas. Hospitali saarel asuvad suured kasarmud, haigla ja saun. Haiglast on tulnud ka saarele vene ajal nimi Hospitali. Saarel, mis kandis vene ajal nime „Strellkovoi“, asuvad juba patareid. See kindluse osa kaitseb Lougerni lahte ja Sand-

wikeni sadamat mere poolt. Kindluse süda on Komandandi saarel. Siin asusid vene ajal kõik kindluse kesk-asutused — staap, juhtkond — ja ka praegu asuvad samades ruumides praegune Soome komandant, kindluse staap, ohvitseride kasiino ja elukorterid. Teine suurem maja on samas kandis ja kannab praegu „Noa laeva“ nime oma mitmekesise elanikkonna tõttu. Mässajad püüdsid küll seda saart vallutada esimesena, kuid see ebaõnnestus. Vargeni saar on Komandandi saarest lahutatud kõrge müüriaga. Siin asub ka laevade parandamise dokk. Saari ühendavalt sillalt viskasid mässajad

Admiral August Ehrenswerd.

merre kahurväe polkovniku Natara, sidudes talle enne seda kaela kivi. Hiljem püstitati talle mälestussammas, mis kujutab teda kahurile toetunult, kuid samast tabas sama saatust, mis teda ennastki. 1917. aastal uputasid madrused selle merre. Samal saarel asub ka kindluse ehitaja krahv Ehrenswerdi haud ühes mälestussambaga. Ta suri 4. oktoobril 1772. aastal ja ta viimne soov oli saada maetud Sveaborgi. Ka venelased austasid seda meest igal aastal 17. juunil, millal toodi ta surnukeha Sveaborgi, mälestustalitusega ja kaitseväeliste austusavaldustega. Nüüd on soomlasil avatud saarel Ehrenswerdi muuseum, kus leidub palju huvitavaid kindluse ehitamise ajast. Vargeni saarel asetsevad ka kindluse suuremad kahurid, millede torud juba kaugele reisijale vastu haigutavad, kui sõita laevaga kindlusest mööda. Saarelt viib maa-alune tee Gustawswerdi lahte, kus see lõpeb väravatega, mis kannavad „Kuninga väravate“ nime. Selle kaudu sammusid võitjad alati kindlusse. Siin lehis alati peremehe — kindluse komandandi — lipp. Suure Vene riigi häbiks panid mässajad siia kolmeks päevaks tolknema punase kaltsu. Praegu lehvib siin uhkelt meie vennasrahva valge siniristiga riigilipp. Kui suurt lootust panid Rootsi kuningad kindlusele, seda näitavad ajaloolised tahvlid „Kuninga väravail“: „Siin, kuningas Frederiku käsul, pandi esimene kivi aastal 1748. Sveaborg, mis on piiratud ühelt poolt mere ja teiselt poolt maaga, annab targale valitsuse maa ja mere üle.“ Teisel tahvil seisab: „Kuningas Gustav pani aastal ... (pole märgitud) viimse kivi. Endisist Hundi saartest kasvas

kindlus Sveaborg. Järeltulijad, seiske siin kindlalt ja ärge lootke võõra abi peale.“ Vastu Vargeni saart, üle Gustawswerdi lahe, paistab saar, veneaegse nimega Aleksandri saar, rootsi keeles Skotlandt. Saarel on suurepärane tammede puiestik. Suuremakaliibrilised kahurid pidid kaitsma kindlust mere poolt.

Kokkuleppel Napoleon I algas Aleksander I sõda Rootsiaga. 18. veebruaril 1808. aastal ilmusid vene väed krahv Buxhoevdeni juhtimisel Helsingi alla. Kuigi linn oli mere poolt hästi kaitstud kindlusega, oli ta maapoolsele kallaletungidele kaitsetu ja garnison oma väikesearvulises koosseisus ei suutnud kaua avaldada vastupanu. Venelased vallutasid linna. Jättes Sveaborgi kindluse piiramise krahv Kamenski hooleks rutas Buxhoevden ise osa sõjaväega krahv Klinsbortenile vastu, kes 6000 mehega liikus Hämeenlinna poolt.

Kuna krahv Kamenski kindluse lõplikku vallutamist ei julgenud ette võtta oma vähese väega, tarvitas ta selleks kavalust. Igal öhtul lahkus Helsingist osa vägesid, et tulla järgmisel päeval orkestreite saatel tagasi. Salakuulajad kandsid kindluse komandandile ette aga uute väeosade päralejõudmisest. See ja igaõised salgakeste kallaletungid kindlusele hoidsid kogu garnisoni ärevuses. Alles veebruari lõpul, kui abiväed jõudsid kohale, algas kindluse lõplik vallutamine. 8. märtsil algas maruline tulistamine venelaste poolt 46-est kahurist. Selle järele juba 13. märtsil saatis kindluse komandant parlamentöörid välja, kuid Kamenski ei võtnud neid vastu. Rahuleping kirjutati alla 25. märtsil Langerni saarekesel. Selle lepingu järele läksid saared — Langern, Vester-Svart ja Lilla-Svart — venelasile. Kullerile, kes komandandi käsul pidi Rootsi kuningalt tooma otsuse kindluse kohta, tegid venelased teel takistusi. Ta jõudis liig hilja Stokholmi. Kindlus andis varem alla. 22. aprillil lahkusid rootslased kindlusest, venelased marssisid sisse. 25. aprillil kuulutati 101 kahuripauguga kindluse lõplikku allaandmist ja rootsi lipu asemele kerkis üles vene lipp. Venelaste sõjasaak oli suur — sõjavangidena üle saja ohvitseri, eesotsas kindluse komandant admiral Kronstädt, üle seitsme tuhande sõduri. Admiral Kronstädt ja veel palju teisi ohvitseri mõisteti kohtu poolt kindluse äraandmise pärast surma. Otsust ei saadud täide viia, kuna surmamõistetud olid venelaste juures vangis. Kronstädt suri kõikidest mahajäetuna, põlatuna ja viltsana Soomes Loviisa linnakeses 1821. aastal. Temast on kirjutatud kuulub Soome luuletaja Runeberg ka laulu. Ei ole imestada, et Kronstädti koheldi kui äraandjat, sest Sveaborg oli kindlus, mille langemisse ei uskunud ka Vene enese suurväejuhid. Nii kirjutab kindral-leitnant Golenistsev Kutusov oma päevaraamatus 5. märtsil 1808. aastal: „Sveaborg pole veel langenud ja minu arvates ei lange ta ka enne, kui rasked piiramiskahurid on kohale jõudnud. Isegi siis, kui komandant ei lase ühtki pauku, pole kindluse langemist karta; nii kindel on kindlus.“ Pole ka huvitusetas siis märkida, et pärast kindluse langemist, kui krahv Buxhoevden keisrile esitas ohvitseride nimekirja, kes kindluse vallutamisel olid üles näidanud erilisi teeneid, keiser selle nimekirja saatis tagasi ühes märkusega: „Kindlus langes ainult Teie diplomaatilise asjaajamise läbi, teisi vägitöölisi siin mina ei leia.“ Samuti on näha kindluse aruandest, et kindluse kaitsjate arv ei olnud väiksem pealetungijate arvust, samuti ka relvastus. Admiral Kronstädt, mees, keda ajalugu nii karmilt süüdistab, oli julge, energiline ja osav mees, sattus aga kuninga viha alla pärast lahingut Kopenhaageni piiramisel, kus Rootsi laevastik jäi hiljaks. Ta paigutati ümber Soome Sveaborgi kindluse komandandiks. See alandus teenistuskohale määramisel — merejõudude juhatajast kindluse komandandiks — tekitas temas salajast viha kuninga vastu. Kuningas ütles pärast kindluse langemist: „Ma teadsin, et Kronstädt on minu isiklik vaenlane, kuid iialgi poleks ma uskunud, et ta seda on ka Rootsi maale.“

Kui venelased väikese verevalamisega kindluse omandasid 1808. aastal, siis läks kindlus tagasi oma õi-

gele peremehele — Soomele — sada aastat hiljem, 1918. aastal, ilma et neil oleks tulnud valada tilkagi verd.

Verd valati selle kindluse pärast sisemise mässu puhul 1906. aastal, millest allpool seletan lühidalt oma mälestuste järgi.

Admiral Karl-Olav Kronstädt

II.

Sveaborgi mäss 1906. aastal.

Eesti- ja Liivimaa sündmused 1905. aastal, kuigi juba maha surutud, hõõgusid siiski ja ähvardasid võtta maad ka teispoole merd — Soomes. Kuigi kindlus Sveaborg seisis kõva valve all ja garnison oli välisilmast täiesti lahutatud, tungisid kuulujutud vabadusest, mis Eestis lehvimas, siiski kindluse müüride vahele ja sandarmeil tuli näha palju vaeva, et revolutsioonilist kirjandust sõdurite eest varjata.

Oli aprillikuu päev, kui rügemendi ülemaga kirikust väljusin. Kiriku platsile oli kogunenud kaunis suurel arvul kahurväelasi, kes salkadena omavahel vestlesid. Vastu tuli ka mõnikümmend meie rügemendi meest, kel oli rutt kiriku poole. Korrapidaja ohvitser leitnant Bert pidas mõne neist kinni. Ohus tundus midagi miitingu taolist. Vana, suur halli habemega, Türgi sõjast osavõtnud polkovnik Rajevski — minu komander, olin rügemendi adjutant — jäi seisma ja keppi, millest ta kunagi ei lahkunud, sõdurite poole keerutades, ütles kaks sõna: „Kuda, baranõ,“ (kuhu, oinad). Sõnadel ja kepil oli mõju. Sõdurid punusid kasarmusse tagasi.

Paar päeva hiljem helistas mulle keegi kahurväe ohvitser kasiinost ja palus teha korraldust, et meie ohvitserid koguneksid kella 12-neks kasiinosse. Kandsin selle ette rügemendi ülemale. Sain käsu minna üksi, teistel keeldi ära. Pidin esinema hiljem ettekandega. Kasiinos oli koos igast väeliigist ohvitseri. Agiteeris st. kapten Zion. Otsus oli tehtud ja oli koostatud nõudmine soodustuste saamiseks sõdureile kindluse piirides. Kindluse komandandiks oli kindral-leitnant Kaigorodov (meie kunstnik Kaigorodovi onu). Lugu lõppes sellega, et kindluse komandant ja mõned ohvitserid viidi üle. Uueks komandandiks sai kindral-leitnant Laiming.

Enne kui lähen edasi, lubatagu mul tutvustada luigejaile mõne reaga mässu peategelast ja selle hinge —

kahurväe st. kapten Zion'it. Kohtasin teda esimest korda sõjakoolist Sveaborgi sõidul. Minu vastas laevakajutis istus suure musta habemega ja mustade silmadega st. kapten. Ta pakkus mulle ulualust oma pool, kui ma ei peaks mujal seda leidma. Hiljem, kui temaga kohtasin, sain alahti kutse tulla tema juure. Rääkis sellest tutvusest oma pataljoni ülemale — polkovnik Tepferile, kellega koos Viiburi kindluses teenisime ja kes minu vastu oli väga heatahtlik. „Loobuge sellest tutvusest, Aleksander Janovitš. Hoiduge temast kaugemale,“ oli lühike vastus.

Nähtavasti teadis minu ülemus rohkem, kuid vaiks. Täna ja püüdsin ka toimetada selle nõu järgi. Sügisel määrati mind teisele saarele pataljoni adjutantiks ja seega kohtasin väga vähe südakindluse ohvitseride. Aasta hiljem määrati mind rügemendi adjutantiks ja kolisin jälle Komandandi saarele. Raske oli teenistus just seepärast, et iga sammu valvati ja pärast 1905. aasta mässu Eestis ka meid kahtlustati. Toon siin väikese näite: kell oli vist juba 11, kui minu poole kõlistas rügemendi ülem polkovnik Rajevski ja käskis viibimata tulla tema juure koju. Komanderi juurest leidsin juba kindluse sandarmi ülema rittmeister N. Selle isiku ilmumine nii hilja õhtul komanderi juure ei kuulutanud head. Ka komanderi silmist võisin lugeda rahutust. „Lähte kohe leitnant Bert'i juure ja olete tunnistajaks, kui härra rittmeister paneb toime läbiotsimise.“

Minule tundus, nagu oleks keegi mulle pangega külma vett kaela valanud. Leitnant Bert oli rahvuselt lätlane, minu parim sõber ja naaber. Kuidas teda hoia-tada? Võimatu, sest ei oleks lasknud rittmeister mind silmast ja Bert'il polnud ka telefoni. Läksime.

Leitnant valmistus juba magamisele, kui tentsik teatas meie tulekust. Nägin, kuidas meie ilmumine nii hilisel tunnil noore ohvitseri peale mõjus ega tähendanud midagi head. Andsin lühidalt üle rügemendi ülema käsu ja jäin rittmeisteri toimingut ootama. Pean aga avameelselt tõendama, et rittmeister siiski siin oma võimu ei kasutanud, vaid palus enne mõne küsimuse peale vastust: „Sain oma ülemuselt ettekirjutuse selgitada, kuidas sattus teie nimekaart, leitnant Bert, Habarovi, N. rügemendi ohvitseri kätte, kes on segatud riigivastasesse tegevusse, ja kas tunnete seda ohvitseri?“ Sõna lausumata avas Bert kirjutuslauda sahtli ja väikese otsimise järele sirutas sama ohvitseri nimekaardi rittmeisterile. „Me lõpetasime koos leitnant X. Vilno sõjakooli ja koolist lahkumisel vahetasid kõik noored ohvitserid üksteisega nimekaarte, et need jätta mälestuseks ja teada, kus väeosas keegi teenib. See oli kõik, ja et mina leitnant X. ainult pealiskaudselt tuttav olin, pole ma temast rohkem kuulnud, ja täiesti esmakordselt sain teada Teilt praegu, et minu koolivend on revolutsionäär. Palun läbiotsimist alata,“ jatkas Bert, sirutades rittmeisterile võtmeh.

Suure vaevaga läks rittmeistril korda leitnant Bert'ile teha selgeks, et tema, rittmeister, juba on rahuldatus ja läbiotsimisest täiesti loobub. Sellest rügemendi ülemale ette kandes lõi vana sõjamees mitu korda risti ette ja ütles: „Tänu jumalale, et see häbi-karikas minu rügemendist möödus. Austan ja pean lugu leitnant Bert'ist ja oleks olnud väga kahju, kui tema oleks leitnud süüdi olevat.“

Pean alla kriipsutama, et meie rügemendi ülem eriti hindas meid — muulasi — ja kõik vastutusrikkamad kohad olid meie käes. Nii näiteks olin mina (eestlane) rügemendi adjutant. Porutšikud: Bert — kohtu asjaajaja, Danker — laekahoidja (mõlemad lätlased), Malmgren, Strandmann ja Grenstrand pataljoni adjutantid (kõik rootsi rahvusest). Isegi rügemendi orkestri vanem oli eestlane, Tallinnast Jaan Pepson. Mis puutub vabatahtlikesse, siis olid need kõik eestlased. Esimene, kes minu ajal sinna tuli, oli meie soomusrongide looja kolonel Kaarel Parts. Ta võttis osa rühmalemana mässu mahasurumisest Sandhami saarel. Siis A. M u t l i (res.-kapt.), A. Schönberg (endine riigivanema adjutant), T. Käärrik (res.-kapten,

riigi trükkikoja juht), ka praegune professor Mark ja veel palju teisi eestlasi teenis Sveaborgis.

Et kindluse mässust saada selgemat pilti, puudutan veidi rügemendi paigutamist saartel. Suvel asus kaks pataljoni korraga laagris Sandhami saarel, kuna teised kaks samal ajal pidasid kindluses vahiteenistust. Muidu olid kompaniid saartel laiali, ainult staap asus Hospitali saarel kogu aasta. Laager algas 15. maist esimesele vahetusele ja kestis kuni 15. juulini. Teine vahetus oli 15. juulist 15. septembrini. Mäss algas just vahetamise ajal, kui peavahis olid kahurväelased.

Oli ilus soe juulikuu õhtu, kui mina rügemendi staabist läksin koju, Strelkovõi saarele. Kõik oli nii vaikne, ainult lainete tasane kohin meelitas randa nende mängu jälgima. Kavatsesin pärast õhtusööki lootsikuga teha väikese sõidu. Seni kui tentsik tõi lauale teemasina, peatusin akna juures, mis oli mere poole, ja jälgisin üksikut purjekat, mis tasa lainel liikus. Korraga kõlas püssipauk. Seda kuulsid ka kahurväelased, kes minu akna all patareil rohul lamasid. Poleks muidu suurt rõhku pannud sellele üksikule paugule, kuid oli ju täna miinipataljoni meeskonnalt püssid ära võetud minu rügemendi ülema korraldusel, kes täitis laagri komandandi kohuseid, ja veel hiljuti sain salajasi andmeid kavatsetava mässu kohta. Polnud aega mõtlemiseks. Kiiresti nagaani tasku pannes jooksin toast välja, lubades abikaasale tulla kohe tagasi. Ruttasin staapi, mis oli Hospitali saarel, kus asusid ka rügemendi kasarmud. Teel sinna kostsid üksikud paugud ja hurraahüüded Vargeni saarelt, mis sundisid mind kiirustama. Äratasin kasarmus juba magama läinud mehed ja jagasin neile välja padrunid.

Esimesena tuli kasarmusse leitnant Danker *), kellele tegin korralduse „Nahksild“ võtta oma kaitse alla, sest oli ju see ainuke tee meie saarele pääsmiseks. Varsti ilmusid kasarmusse ka teised ohvitserid ja tuli ka staabi ülem polkovnik Snov. Viimaselt saime teada, et mässajad juba peavahi on vallutanud ja ähvardavad meile kaela tungida. Tuli tegutseda kiiresti: staabi-ülem võttis enda peale vasturünnaku ja kaoti paari kaupa öö kattel kiriku poole. Ruttasin tagasi oma saarele, kus kahurväe 5. rood (kompanii) kahtlustäratavalt end ülal pidas. Püüdsin neid rahustada ja teha selgeks, millega niisugune ootamatu samm nende poolt võib lõppeda, kui nad mässajate poole üle lähevad. Ehk ma küll teenisin jalaväes, oli mul nendega siiski hea vaherkord, sest elasin nendega koos saarel, pildistasin neid tihti tasuta ja sõidutasin purjekaga.

Leppisime kokku nii, et kui mina nende kompanii meestest vabastan need, keda meie sõdurid „Nahksilal“ olid kinni võtnud, siis nemad endid mässusse ei sega. Tuli sellega leppida ja vabastada nende 5—6 meest. Olgu siin tähendatud, et 5. kompanii meeste arv oli ligemale 250 mehe suurune, ja kui nad oleksid mässajatega ühinenud, siis oleks see olnud ka raskeks hoobiks meie rügemendi meeste seljatagant. Nagu pärast mässu mahasurumist selgus, tuli see mässajatele ootamata, sest nad lootsid just 5. komp. peale.

Taevaseri hakkas juba punetama, kui mässajad taganesid ja laskmine rauges. Läksin peavahiti, kus haige st. kapten Sokolovi asemele määrasin leitnant Malmgreni. Peavahi ees lamas mitu surnukeha: üht nendest oli tabanud kuul peast, tuues silmapilkse surma, kuna tema läheduses teine vist enne surma palju oli vaevelnud, sest sinel oli vere ja tolmuga määritud. Kolmandal oli püss laskevõim käes, sõrm kramplikult triikil ja kuul rauas. Meie sanitaarid olid kibedasti töös haavade sidumisega. Läksin kindluse staapi, kus ka teised ohvitserid korraldust ootasid. Üks suurtüki-kuul oli tabanud komandandi maja just ukse kõrguselt ja seal tapnud vahisõduri. Pea oli nagu noaga ära lõigatud. Paar meest vahtkonnast oli haavatud. Vastu komandandi maja oli teine suurem maja, „Noa laev“, mille nurk paari sülla laiuselt oli maha lõhutud. Õnneks polnud siin inimohvreid. Päike tõusis harilikult

*) Praegu Lätis diviisiülema.

ja juba kuuldus komandandi aias lindude laulu. Laskmine oli lakanud ja poleks mitte olnud surnukehi ja lõhutud maju, ei oleks võinud arvatagi, et siin oli mäss lahti. Ruttasin koju, kus abikaasa väikese kaheküüse tütreaga mind ootas. Kuulsin abikaasalt, et minu äraoleku ajal kahurväe allohvitser oli temale toonud minu „Nagani“ ja vaigistanud teda, et pole vaja karta, „leitnant Simoni juuksekarv ka ei lange, ta on hea ohvitser.“ „Nagani“ andsin allohvitserile igaks juhtumiks abikaasale üleandmiseks, et ta hädakorral ise end võiks kaitsta. Endale sain teise revolvri staabist. Kodu leidsin veel minu orkestrijahi, kapellmeistri S., kes elas minuga ühes majas, kuid kes oli tulnud minu korteris peitu otsima.

Otsustasin abikaasa koos tütreaga saata Helsingi, sest kindluses võis olukord minna hädaohtlikuks. Paha aimamata tuli hommikul kella 6 ajal esimene laev (reisijate) „Seder“ Helsingist, sest kuigi seal laskmist kuuldi, arvati, et see on harilik manööver. Saatsin abikaasa laevaga linna tuttavate juure, millega vabanesin ühest murettekitaavast asjast.

Pärast perekonna ärasõitmist jäin abikaasa isaga (kindluse insener) istuma sadamas pingile. Jälgisime laeva, mis meie omaksed viis Brunsparki. Korraga kõlas pauk Skatudeni poolt, kus asus Helsingi sõjalaevade baas, ja mõni sada meetrit meist eemal libises kuul nagu lutsukivi mööda vett. Asi läks hullemaks, sest nähtavasti oli ka laevadel tõusnud mäss. Tuli otsida varju müüride taga.

Poisikesena kuulsin Türgi sõja vanalt veteraanilt, et võib suurtükikivile näha, kui see liigub, aga ei uskunud, kuid nüüd nägin seda oma silmaga. Libises mööda vett nagu pääsuke, kes enne vihma veest putukaid püüab ja tiivaga vett tabab. Libises ja kadus mõni samm meist eemal merre.

Taandusime. Kas kartuse pärast? Ei. Kogu mässu ajal ei tundnud ma vähimatki kartust iseenese pärast. Ka nüüd, kus abikaasa lapsega päästetud, ei võinud kartusest olla juttugi. Kuulsin ka teistelt ohvitseridelt, et neil pole olnud kartust. Kas tuli see liigest närvide pingutamistest või polnud aega mõelda kartusele? Kartsin, et pole, kes lilli kastab ja kanaerialindudele süüa annab, aga oma elu eest ei kartnud. Kui väiklane on inimene...

Kell 8 algas uuesti laskmine ja kestis kella 11-ni. Sõdurid rääkisid, et on õppuse aeg ja nad teevad harjutusi. Tabavus polnud suur, sest kindluse suurtükid olid mere poole ja kõigil polnud ringlaskmise võimlust. Kannatada sai hospital, siis rügemendi staabi maja nurk ja mõned teised hooned. Inimestega õnnetusi ei olnud.

Abi asemele Helsingist kuulsime, et mässavad ka madrused. Admiralimaja katuselt oli lipp maha võetud ja punane lipp asemele tõmmatud. Leitnant Nimrot, kes oli läinud seda takistama, oli maha lastud. Nii siis abi asemel uus vaenlane. Kuid kannatust, kannatust. Vaja oli näidata, et me polnud mitte üksi ballikavalerid. Kui sõda, siis sõda. Kahurväe st.-kapten Kalnin, praegu eru-kindral Lätis, kes kogu aeg viibis Port-Arturis, rääkis, et Sveaborgis olnud veel palavam kui seal. Oli tubli ohvitser ja kindluse ainuke „Püha Jüri“ ordu kavaler.

Kell oli kolm. Kas algab jälle tulistamine? Juba algaski: alguses väiksemakaliibrilisest kahureist, siis suuremaist. Sekka lõi vahest ka kuulipilduja oma raginad või jälle kustusid seniitkahuri teravad löögid. Olime juba harjunud ja vaatasime asja peale kainelt. Kahe tunni pärast oli uuesti vaikus. Saatsime hobusemehe kaevule, mis asus komandandi maja kõrval (ainuke laev kindluses), vee järele. Kui hobusemees aamiga üle silla tagasi sõitis, lasti teda kuulipildujast. Kuulid tabasid õnneks ainult aami ja vesi nirisest nende aukudest. Varsti aga pundusid augud ega jooksid enam vett.

Kell oli 7. Läksin Hospitali saarelt koju oma saarele. Tik-tik-tikk... kustusid kõrvu kuulipilduja paugud. Ei saanud esiti aru, keda siin taheti tabada.

Kuulsin kasarmu varjust häält: „Vaše blagorodie, begite“ (Teie heategija, jookske) ja sõdur vehkis minule käega. Kiirustasin samme. Nagu hiljem märkasin, olin olnud kuulipildujale heaks sihtpunktiks. Silla käsipuu oli nagu naaskliga mitmest kohast läbi torgitud, ja kui mind poleks sõdur hoiatanud, oleks mind kergesti kuulidega pooleks löigatud. Jällegi saatust. Kogu öö olime valvel. Kartsime rünnakut mässajate poolt. Pääkese tõusul lasti ainult paar pauku. Selle asemel kuuldus juba rohkem laskmist teistelt saartelt, kuid ka seal vaikus see pea. Jällegi puhkus kuni kella 8 hommikul, siis uuesti laskmine.

Kell 12 nägime mässajate poolt lootsikut 4 sõduriga meie poole liikuvat. Lootsiku ninal lehvis valge lipp, tähendab — parlamentöörid. Saabunud randa, palusid, õigemini nõudsid, nad, et neid võtaks jutule kommandant. Saadeti vahi all peavahiti, kuhu ka kommandant tuli. „Maha pagunid,“ kisendas kindral vihasealt, ja käsk täideti sõna lausumata. „Mõrtsukad — isamaa äraandjad, üles lasen teid puua!“ Parlamentöörid seletasid, et neid on saadetud nõudega, et kindluse annaks alla. Nõudsid ka leiba. Kui kommandant ei nõustu, võtvat väevõimuga. Häbistatud parlamentöörid sõitsid tagasi käsuga üle anda juhtijatele, et kui veel keegi julgeb tulla säärase ettepanekuga, puuakse see kohe üles. Jälle algas tulistamine, mis kestis mitu tundi ja kindluse muutis põrguks. Saabus öö ja seekord olime kõik ärkvel, sest nähtavasti ei teinud mässajad nalja. Meie haavatute arv kasvas. Mässu kolmandal päeval oli tugev piksevihm. Peitsin enda 5. komp. kahurvälalastega nende patarei alla kasematti. Väik löi kahurite tulega võidu. Ei saanud enam teha vahet müristamise ja suurtükipaukude vahel. Korraga kostis kõva löök, mis meid kõiki üksteise otsa hunnikusse paiskas. „Meie patareid tabas kuul,“ oli kõikide arvamine. Ruttasime välja: eemalt Mihkli saarelt paistis suitsusammas ja tulejuga. Tähendab — väik oli tabanud püssirohukeldrit (püroksüliiniladu) ja see oli lennanud õhku.

Vesi oli lahes taganenud ja jooksis nüüd kohisedes kallastele tagasi, nii suur oli õhusurve. Hiljem kuulsime, et see Helsingis lapse oli aknast välja visanud ja palju aknaklaase lõhkunud. Minu abikaasa isa, vana, hiiglakasvuga tüse vanamees, kes läks minu korterisse, et aknad sulgeda, jutustas: „Sirutasin parajasti käe välja, et akent kinni tõmmata, kui nägematu jõud mind üle mööbli koridorist läbi söögituppa viskas. Arvasin, et nüüd olen ilma kätest ja jalgadest, valu ei tunnud, katsusin liikmeid — kõik oma kohal ja terved... Uskuge nüüd, et pole maailmas imet.“

Ühes vihmaga jäi järele ka laskmine. Saime kuulda, et sõjalaev „Slava“ meile appi tuleb. Ilmuski varsti tuletorni tagant sõjalaev, mis peatus ja mõne minuti pärast avas kindlusele tule. Põnevusega ootasime tagajärge, sest ei võinud olla kindlad, et nad ei tulnud mässajatele appi. Alles siis, kui kuulid mässajate saartele kukkusid, seal paanikat sünnitades, hingasime kergemini. Pärast mõnd pauku avasid tule ka mässajad ja nende kuulid kukkusid „Slava“ ligidale. Et mitte kannatada, tuli „Slaval“ taganeda piirini, kuhu ei ulatunud kindluse kahurite kuulid. Uuesti paugud ja kuulid lõhkesid mässajate peade kohal. Meeldiv pilt, kuid kole ja hirmus siiski. „Vaadake — annavad alla — tõmmati üles valge lipp,“ rääkis minu kõrval allohvitser. Ka „Slavalt“ oli nähtud lippu ja laskmine vaikus. Kuid „Slava“ ei julgenud veel kindlusele läheneda. Ehk oli see ainult sõjakavalus, et aga „Slavat“ tule alla meelitada? Kindluse poole tormas täie auruga miinipaati. Ühtlasi algas mässajate põgenemine saartelt lootsikutega. Võtsime need omakord tule alla. Üks suurem paat, milles vähemalt 50 inimest, püüdis meist mööda pääseda Brunsparki. Tulistasime teda kiirsuurtükidest. Üks kuul tabas lootsikut ninast, ta tegi käänaku ja vajus kogu sõitjatega meie silmade all põhja. Uppusid kõik, sest meil polnud mõtet ega aega neid päästa. Olid nad ju vaenlased, ja sõjas pole armu. Siiski mitmed väiksemad lootsikud pääsivad õnnelikult randa,

kus ootasid neid kütipolgud, kes meile olid appi jõudnud, ja keegi neist ei pääsnud.

Nii kestis veel kaua. Kahe miinipaadi vahel pukseeriti meie sadamasse „Vöstrel“, millega mässajate noorem juht, alamleitnant Kohanski, oli „Slavale“ vastu sõitnud, et komander viia eksiteele ja näidata vale sihti. Kohanski seisis laeval, korstna najale toetudes, silmad maha löödud. Komandandi käsul viidi ta peavahti, kuna temaga koos vangivõetud sõdurid maneeži kinni pandi. Kuid kus oli Zion — see mässu hing ja juht? Kuulsime, et ta oli juba mässu teisel päeval plehku pannud, oma nooremaid vendi söödaks jättes, et aga ennast päästa. Nii siis — nagu paljud teised revolutsiooni tegelased ja erakondade ninamehed: võtavad, kust saavad, ja kui taskud on täis — teevad sääred. Mis puutub nendesse rahvas? Kas polnud polkovnik Rajevskil õigus, kui ta ütles „baran“? Vene sõdur oli „baran“, oli nagu peata kana, kes ei teadnud, kuhu minna või mis teha, kui puudus juht.

Lootsik lootniku järele toodi kindluse sadamasse mässajaid. Oli lootnikuid, milles oli ainult mõni elus või haavatu, kuna teised kõik surnud, kes üksteise peal lootniku põhjas lamasid. Palju oli nende hulgas ka Soome punaseid, kes väga soojalt mässust osa võtsid ja ühes teiste mässajatega surma ohvriks langesid.

Kogu öö ja järgmine (4-jas) päev kulus selleks, et matta surnuid ja vange koguda. Mäletan veel pilti: kell on neli hommikul (4-s päev), tasa liigub linna poole suur, kolmemastiline kalameeste laev. Saadan lootnikuga paar meest vaatama, kas pole laeval mässajaid, kes katsuvad linna pääseda. Tagasi jõudes teatavad nad, et laev on tühi. Peale vana kalamehe ta pojaga ei ole seal kedagi. Hiljem aga selgus siiski, et merepoolse laeva külje all oli väike paat varjus, kus mässajate suurim tegelane, kahurväe kirjutaja Detiin, paari teisega oli varjus. Poleks mitte küttide ahelik olnud rannas valvel, oleks Detiin pääsnud põgenema.

Algus kohus. Peale 500 kahurväelase, miinipataljoni ja teiste väeosade sõdurid ootasid oma saatust kindluse maneežis, mis oli piiratud kindlast valvest. Mässajate õnneks oli kohtu esimees, vana kindral, hea südamega ja surma mõisteti kõigest 50 alamväelast ja kaks ohvitseri: alamleitnandid Emeljanov ja Kohanski. Esimese isa, teenetega polkovnik, valas valusaid pisaraid komandandi trepil, kuid mis võis ta teha poja päästmiseks?

Mis sai mässu peategelasest st. kapten Zion'ist? Mäss oli maha surutud, ninamehed maha lastud ja väiksemad vennad Siberisse sunnitoole saadetud. Kindluses algas elu vana rada. Ainukesteks tunnistajateks läbielatud koledustest olid augud majade seintes, mida olid teinud kuulid.

Varsti ilmus vene keeles raamatuke, milles Zion kirjeldas Sveaborgi mässu ja mis salaja laotati laiali. Täheandab — Zion oli elus ja jätkas pörandaalust tööd. Kuulsime, et ta on Rootsis.

Kindlusele truuks jäänud väeosad said peale kiituse veel autasu. 5. kompanii seati teistele eeskujuks ja kõik ohvitserid ja alamväelased dekoreeriti ristide ja rahadega. Ka minu rügement sai sama tasu osaliseks. Kes aga jäi ilma orduristita — olin mina, sest peastabibist saabus ettekirjutus — esitada ordeni saamiseks kõik, peale nende ohvitseride, kes võtsid osa miitingust ohvitseride kasiinos kevadel 1906, millest kirjutasin oma artikli alguses ja kuhu mina läksin rügemendi ülema käsul. Kui sellest rüg. ül. märku andsin, vastas ta: „Väga kahju, Aleksander Janovitš, kuid pole midagi parata, sest ei või ju mina ütelda nendele isandatele, et Teid käskisin miitingule minna. Saate hiljem.“

Pean avameelselt tunnistama, et olin vihane. Kujutage ette — kõik nooremad minust, isegi lipnikud, said ordenid, mina aga, juba teenetega leitnant, pealegi vastutusrikkal kohal — rügemendi adjutant — ja rinnal ei midagi.

Palun lugeja kannatust — edasi näeme, kas mul oli sellest kasu või kahju. Algus revolutsioon. Ohvitseridelt kisti maha pagunid ja paljud visati laevadelt merre.

Mindi isegi nõnda kaugele, et teenistuslehtedest uuriti välja, mille eest keegi kiita või laita oli saanud, ja nüüd oli minu kord rõomustada: kõik ohvitserid, kes mässu mahasurumise eest olid ristid saanud, võeti boikoti alla ja nendega tehti sada imet.

Muidugi ei teadnud keegi revolutsionääridest põhjust, miks mina jäin tasuta, ja mind tembeldati niisama oma meheks. Minule pakuti Petrogradis head kohta. Selleks oli küll veel teine teene minu poolt: 1915. aastal, kui juba selgus, et sakslased kindluse alla ei tule, pöördusid mõned kirjutajad ja telegrafistid palvega minu poole nende abikaasadele anda luba kindluses tühjades korterites leida peavarju. Lubasin vististi kahale või kolmele, sest oli isegi parem, et keegi valvas tühja maja järele. Nüüd kujutelge: tulles kord staapi, mis asus juba Helsingis, kuulsin korrapidajalt kirjutajalt, et täidesaatva komitee esimees mind juba mitu korda telefoni kaudu olevat küsinud ja palunud mind kohe kõlistada, kui staapi tulen. Pean täheandama, et täidesaatev komitee asus keisri lossis, kus praegu elab Soome riigi president. Ka oli kõik võim selle komitee käes. Head polnud loota, ja et mina Soome valgekaartlasi väga palju toetasin, siis kartsin kõige halvemat. Kõlistasin. Telefoni juure tuli esimees ise ja küsis, kas ma ei annaks oma nõusolekut üleviimiseks Petrogradi, kust oli saadud käsk 5 parimat ohvitseri sinna komandeerida. Näkku äraütlemine oleks pakkujat võimud vihastada ja tuli kavalust võtta abiks. Täna sin ja ütlesin, et ega siis mina pole parim, et mind valiti. Ta vastas: „Teie mind ei mäleta. Olen kindluse telegrafist N., kelle naisele teie andsite korteri.“ Täheandab — võiksin kas või kõige halvem olla, et aga temale kord vastu tulin, luges ta oma kohuseks mind tänada. Pääsin sellest komandeerimisest ainult sellega, et lapsed Helsingis koolis käisid ja et perekonnainimesel oli raske kohas elada.

Vene revolutsioon tõi tagasi Soome ka st. kapten Zion'i. Kerenski ülendas teda alampolkovnikuks ja määras samasse väeosas pataljoni ülemaks Sveaborgi, kust ta häbiga oli põgenenud. Pataljoni ülem — polkovnik Svätiski — oli revolutsionääride poolt kindluses lastud maha 1917. a. Zion jutustas, et ta kogu aeg oli Londonis elanud ja seal isegi lehte välja annud. Umbrohi kasvab igal pool, nii kasvab ka Zioni külvatud seeme ja andis, nagu näeme, head lõikust. Kuid mitte kaua ei õnnestunud Zionil kanda kuldpaguneid. Kerenski valitsus ei püsinud kaua ja ühes vene ajutise valitsusega lahkus ka Zion. — Kuhu? Seda ei teadnud me jälle. Olime kindlad, et ta läks üle enamlaste poole. Käesoleva aasta alul Tallinnas sain kuulda dr. Tsitovitšilt, kelle isa oli Sveaborgi kiriku eestseisja, et Zion olevat Stokholmis. Seda kuulsin ka ühelt naiskooliõpetajalt, kes möödunud suvel käis Rootsis. Nende teejutt olevat olnud keegi endine vene ohvitser Zion. Unustasin täheandamast, et Zion esimene abikaasa Sveaborgis oli venelanna, kellest ta aga läks lahku ja uuesti abiellus eestlasega — Tallinnast, kirikuõpetaja kasutitrega (nime ei mäleta). Abikaasa elab vist praegu oma tütreaga Eestis. Mõni aasta tagasi elas keegi Zion nimeline daam Nõmmel — kas ta polnud see?

Olgu see Sveaborgi mässu kirjeldus hoiatuseks meie noortele, et ka nemad ei satuks õnge otsa, nagu sattusid Zion õngele need kaks noort Sveaborgi ohvitseri, Emeljanov ja Kohanski, kelle laibad puhkavad võõras mullas ja kelle kalmud on maaga tasa tehtud.

Kas pole meie väike riik sarnane Sveaborgile — andes võimu Eesti maa ja mere üle ainult targale valitsejale? Kas ka meie ei pea seisma siin kindlalt — lootmata võõra abi peale?

Meie vennasrahvale soomlasile aga soovime, et kaua lehviks nende riigi lipp Sveaborgi-Suomenlinna kindluses „Kuninga väravail“ ja et neid väravaid kunagi enam ei avataks vaenlase vägedele.

A. S i m o n, kolonel.

RATSAKAITSELIITLASELE

RATSARIVITEENISTUSE ALALT

(R. E. I ja R. E. II järgi.)

Uue ratsaväe eeskirja vajadusest. Juhtimine. Leppemärgid. Signaalid. Mõõgajagu. Jagu joonel ja kolonnis. Liikumine.

Uue ratsaväe eeskirja vajadusest. Kaitseliidu ratsaüksused on korduvalt pöördunud pea- staabi poole ja tungivalt palunud anda neile juhendeid ratsariviõppuse teostamiseks uue ratsarivi määrustiku kavandi kohaselt. Juba mõnd aega kaitseväge teostab ratsariviõppusi uue ratsarivi määrustiku kavandi järgi, milline on palju lihtsam ja otstarbekohasem endisest ratsarivi määrustikust.

Kaitseliidu ratsaüksused on laiali üle kogu maa. Seepärast on võimatu teostada õppusi suuremate koon- dustega. Teostades sagedasi õppusi väikeste koon- dustega puuduvad neil õppusil eriala instruktorid- spetsid. Viimased käivad õppusi juhtimas aegajalt. Alatiseks õppuse korraldajaks on kohalik pealik, kes vajab juhendeid õppuste läbiviimisel. Möödunud aasta jooksul on väga paljudes kohtades mindud üle ratsarivi- õppuste teostamisel uuele ratsarivi määrustikule, mis üldiselt on leidnud sooja poolehoidu. Kuid uue ratsa- rivimäärustiku kavandiga on tuttavad ainult instruk- torid. Viimase lahkudes üksusest jääb üksus kõige hal- vemasse seisukorda: on öeldud lahti vanast määrus- tikust, kuid uus on veel täielikult omandamata. Mis aga kõige pahem — pole juhendit, kus leiduks uue määrustiku põhimõtete käsitlemist.

Kaitseliidu peastaabi poolt 1923. aastal väljaantud „Ratsariviteenistus kaitseliidus“ käsitleb ratsarivi endiste põhimõtete kohaselt. Kuni uue määrustiku il- numiseni ja käsitlemiseks võtmiseni möödub veel mõni aeg. Seepärast on tarviline tutvustada kaitse- liidu ratsaüksusi uue määrustiku põhimõtetega, mil- list eesmärki taoteleb käesolev kirjutus.

Ratsaväeteenistuse üldlauseid.

Uue ratsarivi määrustiku („Ratsaväe Eeskiri“ II osa; lühendatult: REII) kohaselt on seatud üles nõu- ded ja põhimõtted, millelele ratsaosade tegevus peab vastama. Ratsaosa peab omama kiirust ja liikumist, mis lubavad tal manööverdada laial rindel ja vabalt igasuguses olukorras ja maastikul iseseisvalt või koos teiste väeliikidega.

Ratsaüksused peavad oskama tegutseda nii ratsa kui ka jalastatult või kombineeritult, s. o. osa jala ja osa ratsa. Ratsa lööke teostatakse siis, kui on või- malik vastast tabada ootamatult, millised juhud tule- vad sageli esile iseäranis väiksemate üksuste tegut- semisel luurel vastase tiival ja tagalas, jälitamisel ja katteülesannete täitmisel. Lahingu ratsa otsustab jul- gesti juhitud, üheaegne, kiire, ootamatu ja lühike löök peamiselt terarelvaga. Oma tulejõudu ratsavägi kasu- tab tegutsedes jalastatult ja kombineeritult. Paindu-

vust lahingülesande täitmisel saavutatakse kokkukö- lastatud tegutsemisega, õigeaegse ja kiire üleminekuga ratsamanöövrilt jalastatud tegutsemisele või tulela- hingule, ja ümberpöörduvalt.

Iseseisva ratsaväe üksuse liikumine toimub vahel- duvate käikudega. Edasijõudmise kiirus oleneb käi- kude kombinatsioonist. Tavaline liikumise kiirus väljapoole vastase tule mõju on 8 kilomeetrit tunnis, s. o. vaheldumisi 1 km traavi ja 1 km sammu. Vaja- duse korral suurendatakse liikumise kiirust järgmi- selt: käikude järjestamine 1 km sammu ja 2 km traavi annab 9 km tunnis; 0,5 km sammu ja 2 km traavi annab 10 km tunnis. Üle 10 km tunnis sõidetakse ai- nult erakordselt ja äärmisel vajadusel; sellasel juhul asendatakse osa traavi voorusid galopi vooru- dega; näiteks 1 km sammu, 2 km galoppi ja 1 km traavi annab 11,5 km tunnis.

Juhtimine, leppemärgid, signaalid.

Ratsaüksust juhivad tema pealik või viimase lahku- des määratud asetäitja. Kui asetäitjat ei ole määra- tud, asub juhtima vanim kohalolevatest juhtidest. Juht asub seal, kus tal on soodsaim juhtida, kui üksus te- gutseb iseseisvalt. Alluvad juhivad asuvad eeskirjas ettenähtud kohtadel. Vanema pealiku käsklused, leppe- märgid ja signaalid on määratud alluvaile pealikuile. Alluvad pealikud kordavad käskluse või leppemärgi, mis käib vahetult temale, või annavad sellele vasta- va käskluse või leppemärgi oma üksusele, nimetades suulise käskluse juures üksust nime või numbri järgi. Suulisi käsklusi antakse ainult siis, kui seda võimal- dab olukord ja kui see kõigile allüksustele on kuulda. Teistel juhtudel tarvitatakse signaale ja leppemärke.

Leppemärke antakse kas käega, mõõgaga, püssiga, mütsiga või isikliku eeskujuga. Signaale — häälega, vilega või sarvega. Üksikõppusel kasutatavad leppe- märgid ja signaalid, mille edasiandmist tuleb harju- tada igal käigul, on järgmised: „tä h e l e p a n u“ („valvel!“) — tõsta mõök või käsi mütsiga või ilma püstloodis üles või anda üks pikkk vile (—). „E d a - s i!“ (või „jatkata endist tegevust!“) — sirutada välja ülestõstetud mõök või käsi liikumise suunas või anda kaks pikka vile (— —). „S e i s!“ — lasta ülestõs- tetud käsi järsult alla või anda üks pikkk ja üks lühike vile (— -). „S a d u l a s t m a h a!“ — võtta peakate peast, tõsta käsi ühes peakattega üles ja lasta järsult alla parema jala juure. „K o g u d a!“ — keerutada ülestõstetud käega ühes mütsiga pea kohal või anda rida pikki ja lühikesi vilesid vaheldumisi (— - - - -). „N ä e n v a s t a s t!“ — vibutada ülestõste-

tud relva pea kohal. „Vastast ei ole!“ — väljendub rahulikuis sammus. „Puutusin vastasega ootamatult kokku!“ — anda lask. „Siit läbi ei saa!“ — tõsta mõök kaitseasendisse pea kohal. „Õhualarm!“ — rida lühikesi vilesid (- - - -). „Gaasialarm!“ — rida pikki vilesid või sireenihelisid (— — —).

Liikumise algus, käik, üleminekud ühelt käigult teisele ja suunamuutmised täidetakse juhi eeskujuga järgi pärast täiteleppemärgi andmist. Täiteleppemärk — teha ülestõstetud käega või mõõgaga üks ring pea kohal ja lasta käsi alla.

Peale ülaltoodud leppemärkide ja signaalide tarvitatakse veel järgmisi: „Tee vabaks!“ (või käsklus: „Ratsmed paremale (vasakule) — marss!“) — mitmekordne käe sirutus õla kõrgusel sinnapoole, millisele tee servale asuda, või anda kaks lühikest vilet (- -). „Jalastuda!“ — peakate peast võtta ja liikumisel järsult alla lasta. „Paiskuda laiali!“ — vehkida käega või mõõgaga üle pea paremale ja vasakule. „Rünnakule“ — raiuda mõõgaga paremale ja vasakule alla. Kogunemise leppemärgi täitmisel kogunetakse: jagu — kolonni kahekaupa; rühm — rühma kolonni; eskadron — eskadroni kolonni.

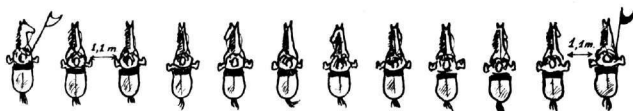
Sarvisignaale tarvitavad eskadroni ja nendest kõrgemad pealikud. Lahkrivis vilesignaale, mida ühiselt peab täitma, kordavad kõik pealikud.

Mõõgajagu.

Mõõgajagu koosneb normaalselt 12 mehest: jaopealik, jaopealiku abi ja 10 ratsanikku. Normaalselt on jao alusratsanikuks jaopealik; tema järele kogu jagu teostab oma joondumist, liikumist ja tegevust. Kui aga jagu liigub viimase ratsanikuga eesotsas, siis on alusratsanikuks jaopealiku abi. Eraldi tegutsevas jaos ja erijuhtumel jaopealik võib määrata alusratsanikuks jao keskmise või mõne muu ratsaniku. Selleks ta annab käskluse „Alusratsanik malevlane Männik“.

Mõõgajagu võib olla koondrivis või lahkrivis. Mõõgajao rivistused koondrivis on järgmised: 1) joon ühes viirus, 2) kolonn ühekaupa, 3) joon kahes viirus ja 4) kolonn kahekaupa.

Jagu joonel ühes viirus (joon. 1). Jao joonel kahes viirus ratsanikud asuvad üksteise kõrval, moodustades ühe sirgjoone. Vahed ratsanike vahel on normaalselt 1,1 meetrit, lugedes jalusest jaluseni. Jaopealik asub jao paremal, jaopealiku abi jao vasakul tiival samadel vahedel. Ülejäänud ratsanikud asuvad

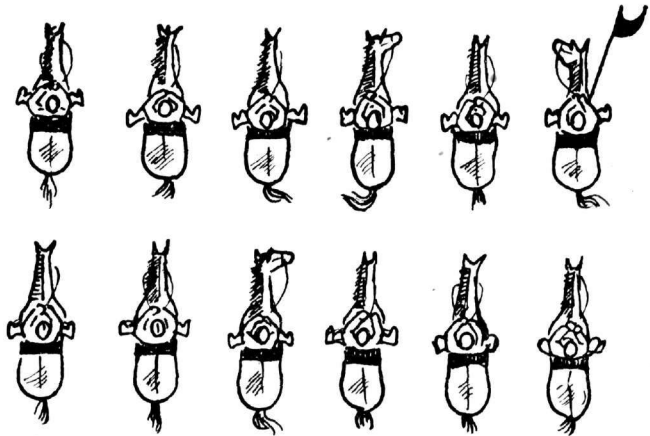
Joon. 1. Mõõgajao üheviiruline joon.

jaos analoogiliselt jalaväe jaoga ja neil ei ole erijärjekorda või eri-nimetusi (nagu see oli vana määrustiku kohaselt).

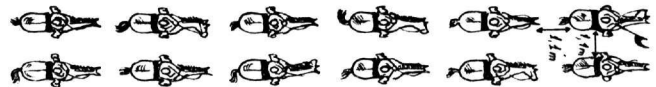
Joon. 2. Mõõgajao kolonn ühekaupa.

Jao kolonn ühekaupa (joon. 2). Jao kolonn ühekaupa on paremale pöördud jao joon ühes viirus. Ratsanikud asuvad üksteise taga, moodustades ühe sirgjoone ilma kaugusteta, sabal. Esimene ratsanik on jaopealik, tema moodustab kolonni alge. Viimane ratsanik on jaopealiku abi, tema moodustab kolonni lõpu.

Joon. 3. Mõõgajao kaheviiruline joon.

Jagu joonel kahes viirus (joon. 3). Jao joonel kahes viirus pooled jao ratsanikest asuvad teise viiruga esimese viiru ratsanike taha, vahed üksikute ratsanike vahel ja kaugus viirude vahel 1,1 mtr., lugedes eelmiste hobuste sabast teise viiru hobuste peani. Jaopealik asub esimese viiru paremal, jaopealiku abi — vasakul tiival. Kui jaos on umbarv ratsanikke, siis üksik ratsanik on jaopealiku abi (tema seljataga teises viirus ei ole ratsanikku).

Joon. 4. Mõõgajao kolonn kahekaupa.

Jao kolonn kahekaupa (joon. 4). Jao kolonn kahekaupa on paremale pöördud jao joon kahes viirus. Ratsanikud asuvad üksteise taga, moodustades kaks sirgjoont ilma kaugusteta sabal. Vahed ratsanike vahel on 1,1 meetrit, lugedes jalusest jaluseni. Jaopealik asub vasakpoolse rea algel, jaopealiku abi — sama rea lõpus. Kui jaos on umbarv ratsanikke, siis üksik ratsanik on jaopealiku abi (tema kõrval parempoolses reas ei ole ratsanikku).

Erijuhtumel rivistatakse jagu joonele või kolonni lühendatud vahedele ja kaugustele. Sel juhul kõrvuti seisvad ratsanikud puudutavad üksteist jalustega ja hobused koonduvad üksteise sabale. Kui niisugustel koondatud vahedel ja lühendatud kaugustel on vaja istuda sadulasse või tulla sadulast maha või alata liikumist, siis enne nende toimingute teostamist võetakse normaalsed kaugused ja vahed.

Sadulasse istumine ja mahatulek sadulast. Sadulasse istumine ja mahatulek sadulast sünnib kõigil korraga koha peal. Kuna ratsanike vahe on 1,1 meetrit, siis jääb ära osa ratsanike väljasõit ja tagandamine, milline tegevus oli tingitud vana määrustiku kohaselt ruumipuudusest, sest ratsanikud asusid koondatud vahedel.

Sadulasse istumine ja mahatulek sadulast täidetakse vabade mittetaktipäraste liigutustega. Sadulasse istumiseks antakse käsklus: „Sadulasse — istu!“ Selle käskluse järele iga ratsanik pöördub paremale, viskab parema käega suuliratsmed hobuse kaelale ja astub paremale, asudes hobuse õla kohale, näoga jaluse poole; tõmbab suuliratsmed ühepikkuseks ja haarab nad hobuse turja kohalt ühes lakatutiga vasakusse pihku, jättes ratsmete otsad vasakule. Selle järele võtab ta kinni parema käega jaluse rihmast jaluse lähedalt ja asetab vasaku jala väljaspoolt sügavalt jalusesse, hobust saapaninaga puutumata; haarab parema käega sadula tagakaarest ja tõuseb vasaku jalaga jalusele parema jala tõuke ja käte abil, toetudes põlvega sadula tiivale; laseb lahti sadula tagakaarest, toetub parema käega sadula eeskaare paremale poolele, viib ühtlasi parema jala sirgelt üle hobuse tagaosa ja laskub pehmelt sadulasse põlvede ja käte najal. Asetab parema jala väljaspoolt jalusesse, laseb lahti laka tutist ja võtab kätte ratsmed.

Sadulast mahatulekuks antakse käsklus: „Sadulast — maha!“ Sadulast mahatulek selle käskluse järele sünnib järgmiselt. Ratsanik võtab ratsmed vasakusse kätte, haarab kinni vasaku käega lakast, tõmbab ratsmed ühepikkuseks, toetab parema käega sadula eeskaare paremale poolele ja vabastab parema jala jalusest. Selle järele toetudes kättele ja vasakule jalale, viib väljasirutatud parema jala hobust puutumata üle hobuse tagaosa, haarab parema käega sadula tagakaarest ja astub parema jalaga maha, vabastades sealjuures vasaku jala jalusest; laseb parema käe vabalt alla, vabastab laka, astub vasakule, hoides kinni vasaku käega vasakust suuliratsmest, viskab ratsmed üle hobuse pea, haarab nad hobuse lõua all paremasse kätte, pöördub vasakule ja asub saduldatud ja valjastatud hobuse hoidmise ja talutamise asendisse.

Sadulasse istumisel ja mahatulekul sadulast ratsanikud asuvad normaalsetel kaugustel ja vahedel. Pärast sadulasse istumist ja mahatulekut vajaduse korral joondatakse.

Jao kogumine kolonni ja jooele.

Jao kogumist kolonni tehakse paigal ja liikumisel. Harilikult jagu koguneb alusratsaniku järgi. Kogumine liikumisel täidetakse üks aste kõrgema käiguga. Jao kogunemine kolonni ühekaupa ja kolonni kahekaupa sünnib käskluse järele: „Jagu kolonni (käik) — marss!“ või „Jagu kolonni kahekaupa (käik) — marss!“ Käskluse järele jagu koguneb ja rivistub, nagu näidatud joonisel nr. nr. 2 ja 4, ja asub asendisse „valvel“. Pärast jao kohaleasumist jaopealik kontrollib käskluse täitmist. Kui aga pärast täitekäsklust alusratsanik liigub edasi, siis jagu järgneb temale vastaval käigul, võttes normaalsed kaugused ja vahed.

Jao kogunemine jooele ühte ja kahte viirgu sünnib käskluse järele: „Jagu jooele (käik) — marss!“ või „Jagu jooele kahte viirgu (käik) — marss!“ Jao koguneb alusratsaniku järele jooniste nr. nr. 1 ja 3 kohaselt ja asub asendisse „valvel“. Pärast jao kohaleasumist jaopealik kontrollib käskluse täitmist. Kui olukorra kohaselt on tarviline koguda jagu kohale mingisuguse eseme juure, siis see sünnib käskluse järele, näiteks: „Jagu üksiku kuuse juure, kolonni kahekaupa (käik) — marss!“ Jao koguneb määratud kohale ja rivistusse alusratsaniku järgi.

Kolonni kogunenud jao joondumise viimistelemissks antakse vajaduse korral käsklus: „Jagu joonu!“ Selle käskluse järele alusratsanik võtab valvelistaku või jätkab liikumist endises käigus, teised ratsanikud asuvad tema seljataha ühele sirgjoonele, õigetele kaugustele ja vahedele. Joondumine lõpetatakse käsklusega: „Valvel“. Jooele kogunenud jao joondumise viimistelemissks antakse vajaduse korral käsklus: „Jagu joonu!“ Selle käskluse järele alusratsanik võtab valvelistaku või jätkab liikumist endises käigus; teised ratsanikud pööravad pea tema poole, võtavad õiged vahed ja kaugused, nihkudes ühes hobusega edasi või tagasi paremale või vasakule, ja asuvad ühele sirgjoonele. Joondumine lõpetatakse käsklusega „valvel“.

Lühendatud vahedele ja kaugustele asumiseks antakse käsklus: „Jagu lühendatud vahedele (kaugustele) — marss!“ Täitekäskluse järele jagu koondub alusratsaniku poole. Lühendatud vahedelt ja kaugustelt normaalsetele vahedele ja kaugustele asumiseks antakse käsklus: „Jagu normaalvahedele (kaugustele) — marss!“ Selle käskluse järele alusratsanik jääb paigale või liigub edasi, kuna teised ratsanikud asuvad õigetele vahedele ja kaugustele.

Liikumine.

Jao liikumised, käikude muutmised ja peatumine on rajatud allpooltoodud põhimõtetele ja teostatakse toodud käskluse järele. Enne aga kui mõistet käik hakkame tarvitama, katsume jõuda selgusele selle mõiste sisus. Käiguks nimetatakse hobuse igasugust liikumist jalgade abil. Käigud jaotatakse loomulikeks, kunstlikeks ja valekäikudeks. Loomulikel käikudel hobune liigub loomusunniliselt, vabalt ja erilise ettevalmistuseta, kunstlikel — erilise ettevalmistuse järgi, valekäikudel — kehaehituse puuduste või ebaõige juhitud tõttu. Loomulikud käigud on samm, traav ja galopp; kunstlikud — taandumine ja erilise dressuuri-ga kätteõpetatud käigud; valekäikudeks nimetatakse loomulike käikude mehhaanika ebaõiget täitmist. Käikude iseloomustamiseks on tähtsad takt, tempo ja kiirus. Käigu taktiks nimetatakse rütmilisi lööke, mis tekitab hobuse kapjade kokkupuutumisest maapinnaga. Tempo on aeg kahe üksteisele järgneva löögi vahel. Kiiruse all mõistetakse kaugust, mille hobune katab ajaühiku jooksul.

Liikumise algamiseks s a m m u antakse käsklus: „sammu — marss!“ Täitekäskluse algusega alatakse säärtega ühtlast surumist hobuse külgedele, kuni hobune on läinud sammule.

Liikumise algamiseks traavi paigalt või sammult antakse käsklus: „Traavi — marss!“ Täitekäskluse alates lühendada veidi ratsmeid, et võtta nõutava pingega kontakt hobuse suuga, ja suruda säärttega, kuni hobune algab liikumist traavi. Üleminek traavilt sammule sünnib käskluse järele: „Sammu!“ Peatumine traavilt ja üleminek traavilt sammule teostatakse 4 sammu vältel.

Galopp on hobuse kolmetaktiline hüppeline käik, mille juures diagonaalselt asetsevate jalgade üheaegne löök sünnib esimese ja kolmanda löögi vahel; esimese löögi hobune annab tagumise, kolmanda löögi — esimese jalaga. Hobune galopib kas paremalt või vasakult. Galopil paremalt hobune annab esimese löögi vasaku tagumise jalaga, teise — parema tagumise ja vasaku esimese jalaga korraga, kolmanda — parema esimese jalaga; galopp vasakult algab paremast tagumisest jalgast. Hobune galopib valesiti, kui ratsanik tahtis tõsta hobust galoppi paremalt, hobune aga algas galoppi vasakult. Hobune ristleb, kui esimese ja kolmanda löögi annavad ühepoolsed jalad. Galopp jaguneb harilikuks galopiks, õppegalopiks, lahingugalopiks ja rünnakugalopiks. Hariliku galopi kiirus on 330 m minutis ehk 1 km 3 min. jooksul. Galopil ratsaniku keha raskus ei lasu istmekontidel, vaid toetub jalustele ja põvedele; keha on kallutatud ettepoole ja tasakaal istakus saavutatakse hobuse liikumiskiiruse abil. Galoppi kasutatakse kiireks liikumiseks, käikude vaheldamiseks ja üleminekul lahingugalopilt traavile. Galopi kestvus ühtejärke ei pea ületama 9 min. Õppegalopi kiirus on 250 m minutis ehk 1 km 4 min. jooksul. Istak nagu sammul, tihedas liituvuses sadulaga. Õppegaloppi sõidetakse ainult ratsutuseteel ratsaniku istaku kindluse, vabaduse ja painduvuse arendamise eesmärgiga; hobusele õppegalopp on ta võimlemis- ja painduvuse harjutuseks. Õppegalopi kestvus ühtejärke ei pea ületama 8 min. Lahingugalopi kiirus on 400 m minutis ehk 1 km 2,5 min. jooksul. Lahingugaloppi kasutatakse ümberriivistamistel, hargnemisel lahingukorda ja tegutsemisel vastase tule mõju piirkonnas. Lahingugalopi kestvus ühtejärke ei pea ületama 5 min. Rünnakugalopp on hobuse kiireim käik, mis nõuab kõigi võimete maksimaalset pingutust. Rünnakugaloppi kasutatakse ohtlike alade ületamisel ja rünnakul; ühtejärke võib katta kuni 500 m pikkukski allasid. Üleminek galopile paigalt, sammult ja traavilt sünnib käskluste järele: Galoppi — marss!“ või „Õppegaloppi — marss!“ või „Lahingugaloppi — marss!“ või „Rünnakugaloppi — marss!“ Hobuse tõstmiseks galoppi lühendada ratsmeid, anda hobuse peale asend selle külje poole, millelt tahetakse galoppida, ja alata surumist säärttega, surudes tugevaimini galopi küljele vastupidise, tahapoole nihutatud säärega, kuni hobune hakkab galoppi. Mida suuremaks tõuseb galopi kiirus, seda pinevamini ja lühemad hoitakse ratsmed.

Üleminek kiirematelt käikudelt aeglasemaile ja peatamine peab sündima järkjärgult, käikude kiiruse vähenemise järjekorras käskluste järele: „Galoppi!“ „Traavi!“ „Sammu!“ „Seis!“ Üleminek rünnakugalopilt galopile täidetakse 30 sammu vältel, lahingugalopilt

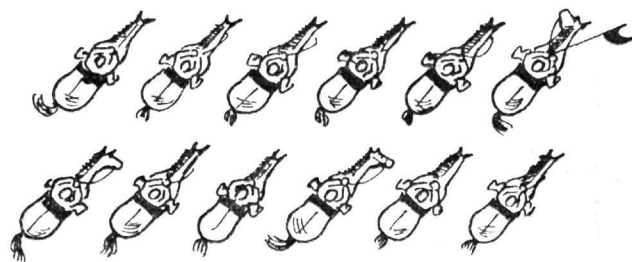
galopile — 12 sammu, galopilt traavile — 8 sammu vältel.

Need on liikumise kiirused, milledega ratsanikel tuleb teha tegemist. Jao liikumine teostub harilikult kolonnis; joonel jagu liigub ainult väiksemateks ümberpaigutusteks ja lahkriivis. Nõutava liikumise suuna ja käiku tempo pidamine on alusratsaniku kohus. Eelkäskluse järele alusratsanik leiab kättenäidatud suuna või valib selle iseseisvalt; täitekäskluse järele jagu hakkab liikuma korraga, joondudes sügavuti ja rinnet pidi ja hoides kaugusi ja vahesid. Kauguste ja vahede parandamine rivis peab sündima järkjärgult rahulikult, liikudes rohkem edasi kui küljele.

Jao taandumiseks antakse käsklus: „Jagu tagasi joondu — marss!“ Täitekäskluse järele ratsanikud pööravad pea alusratsaniku poole ja taanduvad kuni käskluseni „seis“, mille järele asetavad pea otse. Taandamist tehakse mitte üle 6 sammu järjest.

Lühemateks nihutamisteks paremale ja vasakule antakse käsklus: „Jagu ratsmed paremale (vasakule) — marss!“ Paremale või vasakule nihutamine lõpetatakse käsklusega „seis“ paigal ja liikumisel — „otse“. Täitekäskluse järele ratsanikud pööravad hobused poolpöördes määratud suunda ja jätkavad liikumist. Poolpöördes liikumisel peavad jääma endised kaugused ja vahed, rindejoon peab olema rööbiti endisele.

Poolpöördes liikumiseks antakse käsklus (joon. 5): „Jagu poolpöördes paremale (vasakule) — marss!“ Täitekäskluse järele ratsanikud igaüks omaette teevad poolpöörde nõutavas suunas ja jätkavad liikumist.

Joon. 5. Jao liikumine poolpöördes paremale.

Jao liikudes koondriivis murdmaastikul jaopealik võtab oma äranägemise järgi olukorrale vastava rivistuse ja käigu, pidades silmas antud suunda ja liikumise kiirust. Takistuste ületamisel jaopealik valib kõige soodsama viisi nende ületamiseks. Jaopealik märgates takistust, mis tuleb ületada hüppega või üleronimisega, annab käskluse: „Kraav“ jne. Selle käskluse järele tagumised ratsanikud võtavad vähemalt 5-m kauguse eelmistest ja ületavad takistuse. Pärast takistuse ületamist asutakse ilma käsklusega endisesse rivistusse. Kui liikumisel tuleb ette sellane takistus, mida peab ületama ettevaatlikult ilma hüppeta ja kaugusi muutmata, nagu auk sillas, purunenud tala, okastraat või klaasitükid maas, siis antakse käsklus: „Paremalt (vasakule) jalge alla!“ Selle käskluse järele ratsanikud möödavad ohtlikust kohast ettevaatlikult ja vaadates maha. Ohtlikule kohale jõudmisel kordab iga ratsanik antud käsklust, pöördes peaga järgneva ratsaniku poole.

J. L.

„Kaitse Kodu!” preemiate loosimine on 31. mail s. a.

Preemiaid kogusummas
üle 750 krooni väärtuses!

Lugejad!

KÕIGI TELLIJATE VAHEL, KES AASTATELLIMISE RAHA TASUNUD 30. MAIKS S. A.,
„Kaitse Kodu!” LOOSIB

25

**VÄÄRTUSLIKKU
PREEMIAID**

Arsenaali täiskaliibriline täpsuspüss või kohvergrammofon,
Kallihinnaline fotoaparaat,
Väärtuslik taskukell,
Paar häid suuski või suusatamise ülikond,
KÜMME komplekti kaitseleitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga,
VIIS gaasitorbikut,
Komplekt „Noorte Kotkaste käsiraamatuid“ I—V andeni,
VIIS EKS. kol. J. Maide raamatut „Ülevaade Eesti vabadus-
sõjast 1918 – 1920“.

Levitajad!

KA TEID POLE UNUSTATUDI SAATKE 30. MAIKS S. A. „Kaitse Kodu!”le
KÜMME TASUTUD AASTATELLIMIST JA IGA SELLANE SAADETIS ANNAB TEILE ÜHE
VÕIMALUSE VÕTTA OSA LEVITAJATE VAHELISEST LOOSIMISEST, KUS JAGAMISELE TULE-
VAD JÄRGMISED

PREEMIAID:

1. Jalgratas
2. Arsenali täpsuspüss
3. Komplekt vormiriiet (ohv. khaki)
4. Fotoaparaat
5. Portfell
6. Välitasku.

Loosimisest võtavad osa ainult tasutud tellimised.